

Міністерство освіти і науки України
Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

Факультет економіки та менеджменту

(повна назва факультету)

Кафедра менеджменту та адміністрування

(повна назва кафедри)

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на здобуття освітнього ступеня

бакалавр

(назва освітнього ступеня)

на тему: Шляхи покращення фінансових результатів діяльності підприємства, на прикладі АТ ТРЗ «Оріон» (м. Тернопіль, вул. 15 Квітня, 6)

Виконав(ла): студент(ка) IV курсу, групи БМ-41
спеціальності 073 Менеджмент

(шифр і назва спеціальності)

(підпис)

Грицишин В.С.

(прізвище та ініціали)

Керівник

(підпис)

Машлій Г.Б.

(прізвище та ініціали)

Нормоконтроль

(підпис)

Мосій О. Б.

(прізвище та ініціали)

Завідувач кафедри

(підпис)

Сороківська О. А.

(прізвище та ініціали)

Рецензент

(підпис)

Шерстюк Р.П.

(прізвище та ініціали)

Міністерство освіти і науки України
Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

Факультет економіки та менеджменту
(повна назва факультету)

Кафедра менеджменту та адміністрування
(повна назва кафедри)

ЗАТВЕРДЖУЮ
Завідувач кафедри

(підпис) (прізвище та ініціали)

« » 20__ р.

ЗАВДАННЯ НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ

на здобуття освітнього ступеня бакалавра
(назва освітнього ступеня)

за спеціальністю 073 «Менеджмент»
(шифр і назва спеціальності)

студенту Грицишин Вікторії Степанівні
(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема роботи Шляхи покращення фінансових результатів діяльності підприємства, на прикладі АТ ТРЗ «Оріон» (м. Тернопіль, вул. 15 Квітня, 6)

Керівник роботи Машлій Галина Богданівна, к.е.н., доцент
(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

Затверджені наказом ректора від «23» січня 2023 року № 4/7-49

2. Термін подання студентом завершеної роботи 8 червня 2023 р.

3. Вихідні дані до роботи звіти про фінансові результати, бухгалтерські баланси, звіти з праці, Статут підприємства, інша інформація щодо виробничо-господарської та фінансово-економічної діяльності підприємства

4. Зміст роботи (перелік питань, які потрібно розробити)

Вступ. Розділ 1 Теоретичні засади фінансових результатів підприємства

Розділ 2 Аналіз фінансових результатів діяльності АТ ТРЗ «Оріон»

Розділ 3 Напрями покращення фінансових результатів діяльності АТ ТРЗ «Оріон»

Розділ 4 Безпека життєдіяльності, основи охорони праці. Висновки

5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень, слайдів)

Структура обсягів виробництва продукції АТ ТРЗ «Оріон» у 2022 році. Динаміка доходів та фінансових результатів. Аналіз структури доходів. Аналіз структури витрат. Динаміка елементів операційних витрат. Аналіз динаміки формування фінансово-економічних результатів діяльності. Розрахунок показників рентабельності. Перелік обладнання, що пропонується придбати для забезпечення розвитку виготовлення продукції інструментального виробництва. Витрати на оплату праці працівників для реалізації проєкту. Розрахунок річних поточних витрат АТ «ТРЗ «Оріон» на розширення виготовлення продукції. Прогнозовані фінансові результати проєкту. Оцінка віддачі капітальних вкладень проєкту розширення виготовлення продукції. Кошторис прогнозних капітальних витрат АТ ТРЗ «Оріон» на удосконалення інформаційних технологій. Оцінка віддачі капітальних вкладень проєкту.

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв
Безпека життєдіяльності, основи охорони праці	Окіпний І.Б.		
Нормоконтроль	Мосій О.Б.		

7. Дата видачі завдання _____

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів роботи	Термін виконання етапів роботи	Примітка
1	Вступ	1.02.2023-10.02.2023	Викон.
2	Розділ 1 Теоретичні засади фінансових результатів підприємства	11.02.2023-31.03.2023	Викон.
3	Розділ 2 Аналіз фінансових результатів діяльності АТ ТРЗ «ОРІОН»	1.03.2023-31.03.2023	Викон.
4	Розділ 3 Напрями покращення фінансових результатів діяльності АТ ТРЗ «ОРІОН»	1.04.2023-20.04.2023	Викон.
5	Розділ 4 Безпека життєдіяльності, основи охорони праці	21.04.2023-9.05.2023	Викон.
6	Висновки	10.05.2023-20.05.2023	Викон.

Студент

(підпис)

Грицишин В.С.

(прізвище та ініціали)

Керівник роботи

(підпис)

Машлій Г.Б.

(прізвище та ініціали)

АНОТАЦІЯ

Грицишин В.С. Шляхи покращення фінансових результатів діяльності підприємства, на прикладі АТ ТРЗ «Оріон» (м. Тернопіль, вул. 15 Квітня, 6)

Кваліфікаційна робота бакалавра: 64 сторінки, 14 рисунків, 13 таблиць, 4 додатки, 22 літературних джерела.

Предмет дослідження – це сукупність теоретико-методологічних і практичних аспектів, що стосуються покращення фінансових результатів підприємства.

Об'єкт дослідження – процес формування фінансових результатів діяльності АТ ТРЗ «ОРІОН».

Мета роботи - розроблення пропозиції, які стосуються шляхів покращення фінансових результатів АТ ТРЗ «Оріон».

Методи дослідження: синтезу й узагальнення, аналізу, системного підходу, порівняння, графічний, фінансового аналізу.

У роботі на основі проведення детального аналізу фінансових результатів АТ ТРЗ «Оріон» визначено напрями їх покращення. Запропоновано заходи щодо покращення фінансових результатів підприємства шляхом розвитку виготовлення та реалізації продукції інструментального виробництва, а також за рахунок удосконалення інформаційних технологій, що використовуються на підприємстві.

Результати роботи можуть бути впроваджені у діяльності АТ ТРЗ «Оріон».

Ключові слова: фінансові результати, формування фінансових результатів, чинники впливу на фінансові результати, прибуток, рентабельність.

SUMMARY

Hrytsyshyn V.S. Ways of improvement of enterprise activity finance results (JSC TRP «Orion» as a case study)

Bachelor's thesis: 64 pages, 14 figures, 13 tables, 4 appendix, 22 references.

Subject of investigation: is a set of theoretical, methodological and practical aspects related to improving the financial results of the enterprise.

The object of investigation is the process of forming the financial results of JSC TRP «Orion».

The aim of the work is to develop proposals related to ways of improving the financial results of JSC TRP «Orion».

Research methods: synthesis and generalization, analysis, system approach, comparison, graphic, financial analysis.

In the work, on the basis of a detailed analysis of the financial results of JSC TRP «Orion», directions for their improvement were determined. Measures are proposed to improve the financial results of the enterprise by developing the production and sale of tool production products, as well as due to the improvement of information technologies used at the enterprise.

The results of the work can be implemented in the activities of JSC TRP «Orion».

Keywords: financial results, formation of financial results, factors affecting financial results, profit, profitability.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	7
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФІНАНСОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ ПІДПРИЄМСТВА.....	9
1.1 Наукові підходи до визначення поняття «фінансовий результат».....	9
1.2 Чинники впливу на величину фінансових результатів підприємства.....	13
РОЗДІЛ 2 АНАЛІЗ ФІНАНСОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ ДІЯЛЬНОСТІ АТ ТРЗ «ОРІОН».....	19
2.1 Загальна характеристика діяльності досліджуваного підприємства.....	19
2.2 Аналізування показників прибутку та рентабельності АТ ТРЗ «Оріон», а також процесу їх формування.....	24
РОЗДІЛ 3 НАПРЯМИ ПОКРАЩЕННЯ ФІНАНСОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ ДІЯЛЬНОСТІ АТ ТРЗ «ОРІОН».....	34
3.1 Заходи щодо покращення фінансових результатів підприємства шляхом розвитку виготовлення та реалізації продукції інструментального виробництва.....	34
3.2 Напрями покращення фінансових результатів АТ ТРЗ «Оріон» за рахунок удосконалення інформаційних технологій	45
РОЗДІЛ 4 БЕЗПЕКА У НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЯХ, ОСНОВИ ОХОРОНИ ПРАЦІ.....	51
4.1 Принципи, способи та засоби захисту населення.....	51
4.2 Розробка раціональної діяльності та створення сприятливих умов трудового колективу.....	55
ВИСНОВКИ.....	59
БІБЛІОГРАФІЯ.....	62
ДОДАТКИ.....	65

ВСТУП

Актуальність теми роботи. Одним з основних завдань, які стоять перед підприємствами, які функціонують за умов глобальних економічних перетворень, виступає одержання максимального прибутку при мінімальних витратах діяльності. Сучасні умови господарювання зумовлюють необхідність зміцнення ресурсного потенціалу, активного впровадження нової техніки, технологій, проведення інноваційних перетворень, підвищення якості товарів, здійснення заходів з економії виробничих ресурсів, які споживаються, нарощування масштабів діяльності та інших заходів, які б сприяли зміцненню ринкових позицій і нарощуванню прибутку. Усі ці процеси безпосередньо впливають на формування фінансових результатів підприємства, які виступають одним з важливих джерел фінансування подальшого розвитку підприємств, а також чинять вплив на інвестиційні рішення їх власників.

Отже, покращення фінансових результатів підприємства, з'ясування їх можливих резервів, виокремлення напрямів, у яких вони можуть бути ефективно спрямовані, прийняття раціональних управлінських рішень у сфері управління прибутком виступають одним із надзвичайно важливих завдань, які стоять перед сучасним менеджментом, будучи необхідною умовою підвищення ефективності ринкового функціонування.

Мета роботи - розроблення пропозиції, які стосуються шляхів покращення фінансових результатів АТ ТРЗ «Оріон».

Основні завдання даної кваліфікаційної роботи:

- дослідження теоретичних засад фінансових результатів підприємства;
- аналізування фінансових результатів діяльності АТ ТРЗ «Оріон»;
- визначення напрямів покращення фінансових результатів діяльності АТ ТРЗ «Оріон».

Предмет дослідження – це сукупність теоретико-методологічних і практичних аспектів, що стосуються покращення фінансових результатів

підприємства.

Об'єкт дослідження – процес формування фінансових результатів діяльності АТ ТРЗ «Оріон».

Методи дослідження: синтезу й узагальнення, аналізу, системного підходу, порівняння, графічний, фінансового аналізу.

Інформаційною базою дослідження виступають праці науковців у галузі формування фінансових результатів та подальшого управління ними, фінансова звітність АТ ТРЗ «Оріон», статистичні джерела, дані виробничої та збутової діяльності підприємства, інша інформація.

Структура й обсяг кваліфікаційної роботи. Робота містить у своїй структурі вступ, у ній наявні чотири розділи, висновки, бібліографія, 4 додатки. Обсяг роботи становить 64 сторінки комп'ютерного тексту. У роботі представлені 13 таблиць, 14 рисунків, 4 додатки, бібліографія із 22 найменувань.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФІНАНСОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ ПІДПРИЄМСТВА

1.1 Наукові підходи до визначення поняття «фінансовий результат»

Фінансовий результат підприємства виступає одним із основних комплексних показників, фінансово-економічних чинників, від якого у великій мірі залежить прибутковість підприємства. У категорії «фінансовий результат» при узагальнено усі результати, що були досягнуто в процесі виробничо-господарської діяльності підприємства, а також визначено її ефективність. Величина фінансових результатів значно впливає на можливість подальшого розвитку суб'єктів господарювання, тому їх дослідження відіграє надзвичайно важливу роль.

У науковій літературі зустрічаються різноманітні тлумачення терміну «фінансовий результат». Зокрема, Онищенко В. зазначає, що фінансовий результат є різницею, одержаною між доходами та сумою витрат підприємства і може набувати форми прибутку чи збитку. При цьому фінансовий результат підприємства спостерігається завжди і може набувати таких значень:

- позитивного (прибуток);
- негативного (збиток);
- нульовий результат (найчастіше - на етапі створення чи ліквідації) [1].

Також фінансовий результат підприємства розглядається як приріст (або зменшення) суми власного капіталу підприємства, який був утворений у процесі підприємницької діяльності за результатами звітного періоду. Зазначається, що у ролі основного фінансового результату діяльності підприємства виступає його прибуток. Його зростання означає примноження фінансових ресурсів, покращення фінансових результатів, у той же час збиток підприємства говорить про втрату його фінансових ресурсів, а регулярне одержання збитків може призвести до втрати усіх фінансових ресурсів та банкрутства підприємства [2].

М.В. Патарідзе-Вишинська зазначає, що в процесі розгляду сутності фінансового результату слід першочергово брати до уваги низку його наступних характеристик, зокрема:

- фінансовий результат (прибуток) є формою доходу, який отримує суб'єкт господарської діяльності, який займається визначеним видом діяльності. Проте зазначена вище форма вираження прибутку є найпростішою, проте недостатньою для того, щоб дати повну характеристику даного поняття, оскільки у певних випадках активна діяльність, що реалізується у якійсь сфері може, не обов'язково пов'язана з одержанням прибутку (наприклад, благодійна діяльність);

- фінансовий результат (прибуток), виступає як форма доходу, який одержує суб'єкт господарської діяльності, яким було вкладено свій капітал задля досягнення визначеного комерційного успіху. Слід зазначити, що категорія прибутку при цьому є нерозривно пов'язаною із категорією капіталу, який виступає як один з важливих факторів виробництва та характеризує ціну капіталу, який використовується у процесі певного виду діяльності;

- фінансовий результат (прибуток) не одержується гарантовано суб'єктом господарювання, яким було вкладено його капітал у певний вид бізнесу, а він досягається лише як результат успішного здійснення даного бізнесу. При цьому прибуток певною мірою є і платою за ризик, який супроводжує здійснення підприємницької діяльності;

- фінансовий результат, а саме прибуток, характеризує не увесь дохід, який був отриманий у процесі ведення господарської діяльності, а лише певну частину доходу, із якої вираховано суми понесених витрат, здійснених на ведення даної діяльності. У кількісному вираженні прибуток можна охарактеризувати як показник, що складає різницю між сукупним доходом та загальними витратами підприємницької діяльності;

- фінансовий результат (прибуток) виступає як вартісний показник, що є вираженим у грошовій формі. Це пов'язане із практикою вартісного обліку усіх пов'язаних із ним основних фінансових показників, таких як сума отриманого

доходу, сукупних витрат, вкладеного капіталу тощо, відповідно до діючого порядку, за яким здійснюється його податкове регулювання [3].

Деякі економічні аспекти, що розкривають сутність категорії «фінансовий результат», також наведено на рис. 1.1.

Рисунок 1.1 – Економічний аспект, що розкриває сутність категорії «фінансовий результат» [4]

Слід відмітити, що досягнення визначених фінансових результатів є важливою складовою управління фінансовими ресурсами. Як зазначають деякі автори, управління фінансовими активами реалізується шляхом виконання певних етапів:

- визначання їх необхідної величини із урахуванням цілей, що ставляться перед підприємством;
- аналізування поточного стану, з'ясування зовнішніх і внутрішніх факторів, що впливають на них;

- розрахунок планової величини фінансових результатів, які найбільш повно відповідали б поставленим цілям;
- розробка заходів, що сприяли б досягненню запланованих цілей;
- заходи із моніторингу вище перелічених етапів, внесення необхідних коригувань [5].

Підходи до трактування різними економічними школами змісту фінансових результатів наведено на рис. 1.2.

Рисунок 1.2 - Підходи до трактування різними економічними школами змісту фінансових результатів [4]

Н.Г. Пігуль зазначає, що здійснення управління прибутком підприємства повинне проходити у певній послідовності, при цьому забезпечуючи реалізацію основних задач і головної мети даного процесу. З цією метою автором було

розроблено структурно-логічну схему, яка описує механізм управління прибутком підприємства (рис. 1.3).

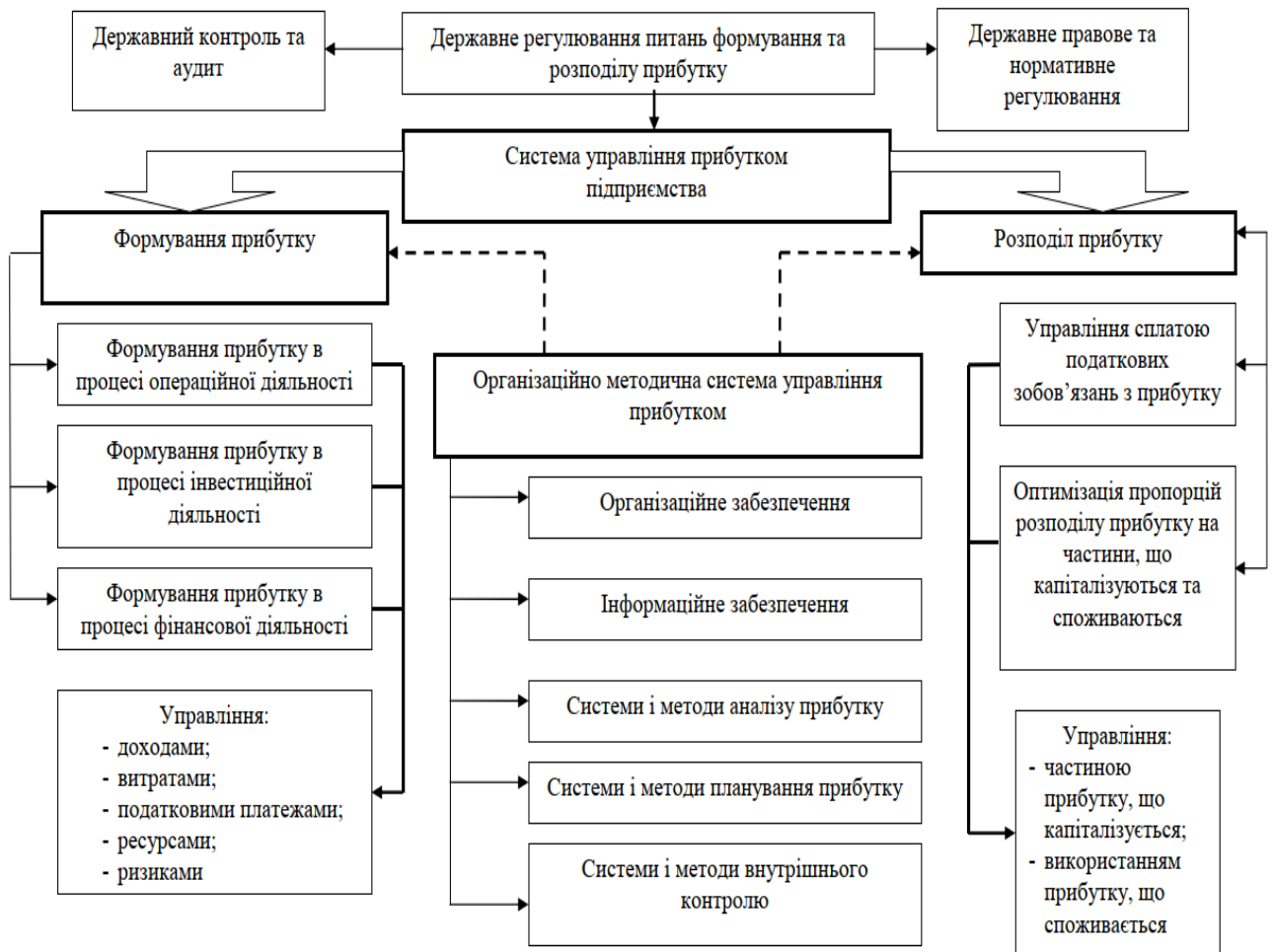

Рисунок 1.3 – Структура схема, що описує механізм управління прибутком підприємства [6]

Розглянемо класифікацію фінансових результатів підприємства. Вона, зокрема, може враховувати такі ознаки, як період формування, відповідність плановим завданням, зміст, групи доходів, джерела формування, спосіб використання, характером використання, рівень формування, види діяльності підприємства, цілі управління, методику розрахунку прибутку (рис. 1.4).

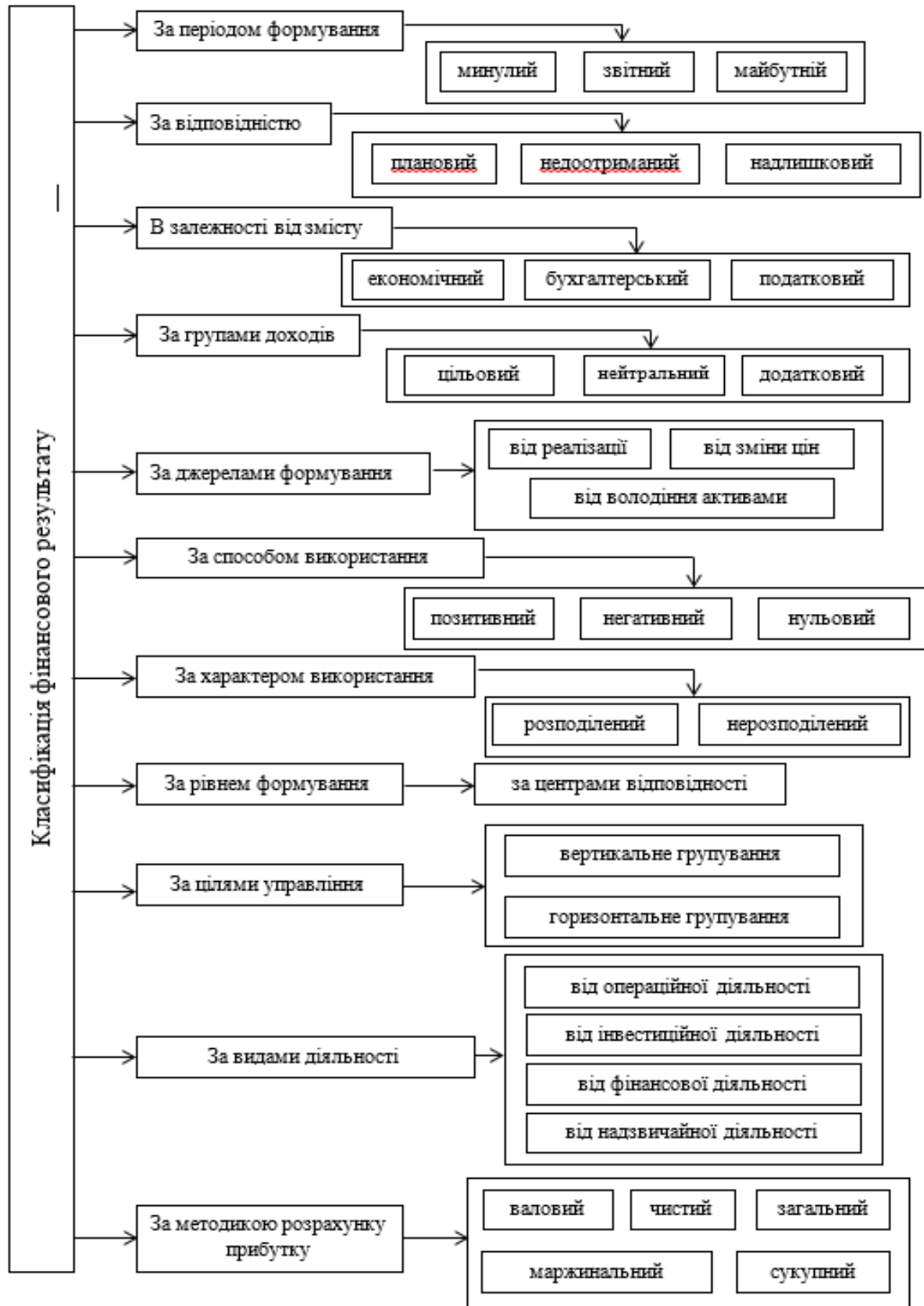

Рисунок 1.4 - Класифікація фінансових результатів підприємства
(сформовано автором на основі [5])

При розробці політики підприємства щодо управління формуванням його прибутку необхідно націлювати її насамперед на досягнення максимальної величини позитивного фінансового результату, що реалізується шляхом виконання комплексу завдань, які спрямовані на удосконалення функціонування системи управління суб'єктами господарювання, нарощування обсягів діяльності, зростання ефективності використання ресурсів, які складають матеріально-технічну базу, здійснення ефективного управління витратами, оптимізацію структури та використання обігових коштів, зростання продуктивності праці.

Політика підприємства щодо управління розподілом прибутку має відображати основні вимоги, що закладені у загальній стратегії розвитку підприємства, забезпечувати формування необхідних обсягів інвестиційних ресурсів, бути спрямованими на підвищення його ринкової ціни, сприяти досягненню інтересів як власників, так і працівників, створювати передумови для подальшого удосконалення ринкової діяльності.

Управління прибутком повинно реалізовуватися у межах загальної системи управління підприємством. Адже прийняття управлінських рішень, що стосуються різноманітних сфер діяльності підприємства, безпосередньо чи опосередковано чинить вплив на величину прибутку, який виступає у ролі основного джерела, яке використовується для фінансування розвитку підприємства.

1.2 Чинники впливу на величину фінансових результатів підприємства

У діяльності підприємств надзвичайно важливою є проблема виявлення та детальне вивчення чинників, що чинять вплив на величину їх прибутку. Адже зусилля будь-якого підприємства спрямовані на отримання позитивного кінцевого результату.

Як зазначають Романова Т. В. і Даровський Є. О., рівень та сума прибутку формуються під впливом безлічі факторів, причому вони можуть впливати на них позитивно або негативно. Виділяється велика кількість різноманітних чинників, що впливають на прибуток. Серед усіх цих факторів можна виокремити зовнішні й внутрішні [7]. Зовнішні фактори, зокрема, включають: стан економіки, державне регулювання цін і тарифів, рівень відсоткових ставок, стан конкуренції ринкового середовища, умови транспортування тощо. Підприємство не може вплинути на ці фактори, проте вони можуть суттєво вплинути на його прибуток (рис. 1.5).

Внутрішні фактори можуть включати такі чинники виробничо-господарської діяльності [7], [8]:

- стан матеріально-технічної бази, зокрема, ступінь морального й фізичного зносу основних фондів;
- рівень цін, методи ціноутворення на продукцію;
- наявність фінансових та трудових ресурсів;
- обсяги продажу продукції;
- товарна структура продукції, її асортимент продукції;
- якість та собівартість продукції;
- організація руху товару;
- організація процесу продажу товарів;
- чисельність і склад працівників;
- форми й системи економічного стимулювання роботи працівників підприємства;
- продуктивність праці;
- режим економії ресурсів, а також багато інших.

Ці фактори поділяються на виробничі та позавиробничі. Серед виробничих факторів виділяються екстенсивні й інтенсивні. Екстенсивні фактори – це ті, що впливають на одержання прибутку шляхом спричинення кількісних змін, таких як: зміна кількості персоналу, обсягів залучених фінансових ресурсів, фонду робочого часу працівників, тривалості роботи обладнання тощо.

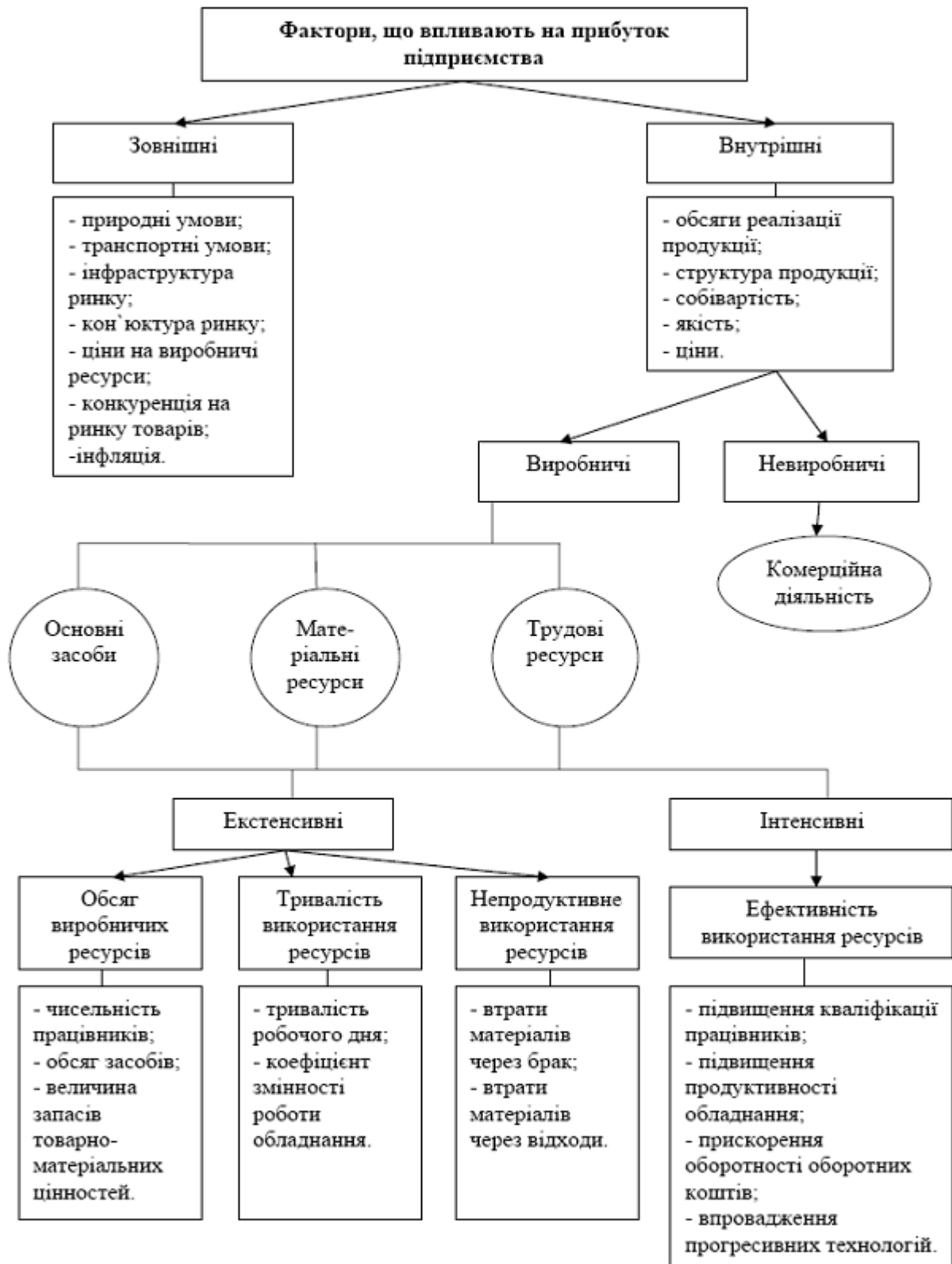

Рисунок 1.5 - Класифікація факторів, які чинять вплив на величину прибутку підприємства [7]

До інтенсивних факторів відносяться ті, які впливають на отримання прибутку шляхом якісних змін таких як використання сучасних видів матеріалів,

удосконалення технології виробництва, прогресивних методів виробництва, зростання продуктивності обладнання, більш ефективно використання наявних ресурсів, удосконалення організації праці, підвищення кваліфікації персоналу та інші. Невиробничі фактори можуть включати соціальні умови роботи працівників, особливості постачальницько-збутової діяльності тощо [7].

Найважливішими внутрішніми чинниками зростання прибутку виступають такі:

- нарощування обсягів виготовленої продукції;
- підвищення якості продукції;
- зростання продуктивності праці;
- зниження собівартості продукції (послуг);
- удосконалення асортименту продукції та послуг;
- покращення використання виробничих фондів;
- удосконалення механізму мотивації працівників, зростання продуктивності їх роботи тощо.

Своєчасна ідентифікація та ефективне врахування цих та інших чинників дає змогу підприємствам покращувати досягнуті ними фінансові результати, що забезпечує також покращення добробуту їх працівників, власників, розвиток економіки держави.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ ФІНАНСОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ ДІЯЛЬНОСТІ АТ ТРЗ «ОРІОН»

2.1 Загальна характеристика діяльності досліджуваного підприємства

Тернопільський радіозавод «Оріон» було засновано 09 березня 1982 року як підприємство, що спеціалізується на виробництві засобів радіозв'язку.

Згідно із статтею чотирнадцятою Закону України «Про приватизацію державного майна» та відповідного наказу Фонду Держмайна України за номером 51-АТ від 21 жовтня 1998 р. було започаткована діяльність відкритого акціонерного товариства «Тернопільський радіозавод «Оріон».

Згідно із положеннями Закону України «Про Акціонерні товариства» та рішення загальних зборів акціонерів, датованого 15 квітня 2011 року ВАТ «ТРЗ «Оріон» було перейменовано на ПАТ «ТРЗ «Оріон».

Юридична адреса АТ ТРЗ «Оріон»: 46023, м. Тернопіль, вул. 15 Квітня, 6. Статутний фонд підприємства дорівнює 25 888 тис. грн.

Кількість простих іменних акцій, випущених АТ ТРЗ «Оріон», дорівнює 103552000 шт. Дані цінні папери випущені у бездокументарній формі, дата їх реєстрації – 15 грудня 1998 року.

Розмір земельної ділянки, на якій розташоване підприємство, складає 14,1 гектарів.

АТ ТРЗ «Оріон» згідно із його Статутом здійснює діяльність у сфері виробництва засобів радіозв'язку. За минулі роки в Україні дана галузь відзначалася тенденцією до падіння обсягів виробництва, при тому що попит на засоби радіозв'язку зростає.

Види діяльності АТ ТРЗ «Оріон» наведено на рис. 2.1.

Досліджуване товариство з дати його реєстрації виступає є юридичною особою. Воно володіє цивільними правами й обов'язками, реалізує свою діяльність згідно із чинним законодавством України, його Статутом, внутрішніми нормативними документами підприємствами.

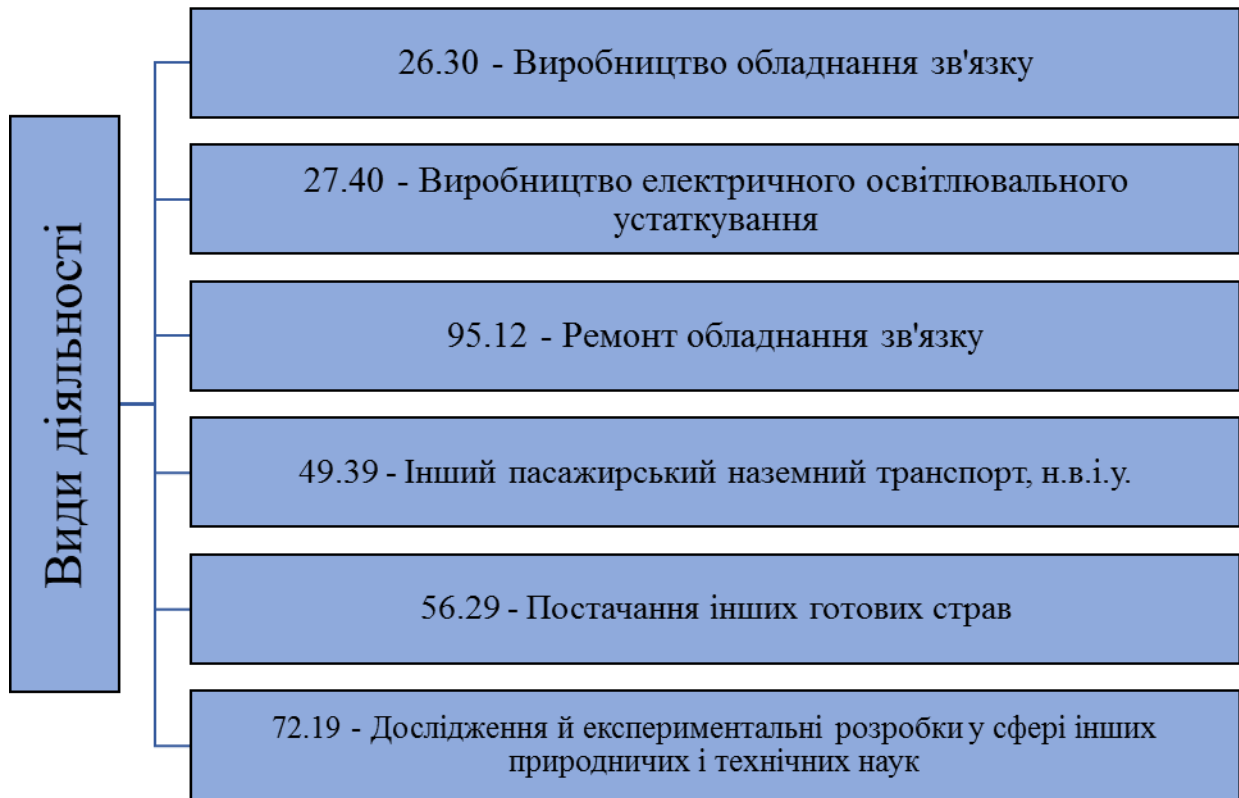

Рисунок 2.1 – Види діяльності АТ ТРЗ «Оріон»

Товариство має власний самостійний баланс, різні види рахунків, що є в установах банку, а також бланки, печатки й штампи з своїм найменуванням, торговий знак і логотип, що затверджені рішенням Правління Товариства, та зареєстровані в порядку, установленому чинним законодавством нашої держави.

Майно Товариства включає основні засоби та обігові кошти, а також інші цінності, вартість яких є відображеною у бухгалтерському балансі Товариства.

Товариство виступає у якості власника:

- майна, що передане йому засновником й акціонерами у власність;
- продукції, що виробляється товариством як результат здійснення господарської діяльності;
- одержаних доходів;
- іншого майна, набутого законним чином.

Основна спеціалізація підприємства - це виробництво засобів радіозв'язку в діапазоні (30-110), (146-174) і (400-470) МГц, а саме носивні, стаціонарні,

возивні, приховано-носивні радіостанції, радіоретранслятори. Також товариством розширюється виробництво енергозберігаючих ламп.

З метою практичного здійснення підприємницької діяльності, АТ ТРЗ «Оріон» здійснює володіння, розпорядження та користування майном, яке належить йому на засадах права власності.

До моменту реалізації у процесі приватизації більше 50 відсотків акцій у статутному капіталі, які належать державі, рішення щодо використання і розпорядження необоротними активами товариства підлягають погодженню із органом управління корпоративними правами.

Основні споживачі продукції, яким було відвантажено продукцію АТ ТРЗ «Оріон»:

- МО України	- 9938 тис. грн. (36,7%);
- ТзОВ «ЗТФ «ЗП «Радіоприлад»	- 3395 тис. грн. (12,5%);
- Національна гвардія України	- 1574 тис. грн. (5,8%);
- ДП «ЛДЗ «Лорта»	- 1008 тис. грн. (3,7 %);
- ДП «ХКБ ім.Морозова»	- 58 тис. грн.(0,2%);
- ТзОВ «НВК "ТЕХІМПЕКС»	- 23 тис. грн. (0,1%);
- ТзОВ «Асельсан Україна»	-36 тис. грн. (0,1%);
- МО України	- 9938 тис. грн. (36,7%);
- ТзОВ «ЗТФ «ЗП «Радіоприлад»	- 3395 тис. грн. (12,5%);
- Національна гвардія України	- 1574 тис. грн. (5,8%);
- ДП «ЛДЗ «Лорта»	- 1008 тис. грн. (3,7 %);
- ДП «ХКБ ім. Морозова»	- 58 тис. грн.(0,2%);
- ТзОВ «НВК «ТЕХІМПЕКС»	- 23 тис. грн. (0,1%);
- ТзОВ «Асельсан Україна»	- 36 тис. грн. (0,1%);
- ДП «Миколаївський бронетанковий з-д»	- 859 тис. грн. (3,2%);
- АТ «Укрзалізниця»	- 819 тис. грн. (3,1%);
- ТзОВ «ТВК "ТЕХЕЛЕКТРО-ТРЕЙД»	- 1365 тис. грн. (5,1%);
- інші споживачі (в межах України)	- 7398 тис. грн. (27,3 %).

У 2021 року підприємство не змогло працювати на повну потужність, що

було зумовлено відсутністю замовлень, отриманих від основних вітчизняних споживачів, фінансування яких здійснюється із державного бюджету.

Структура площ виробничих і допоміжних приміщень АТ ТРЗ «Оріон» відображено на рис. 2.2.

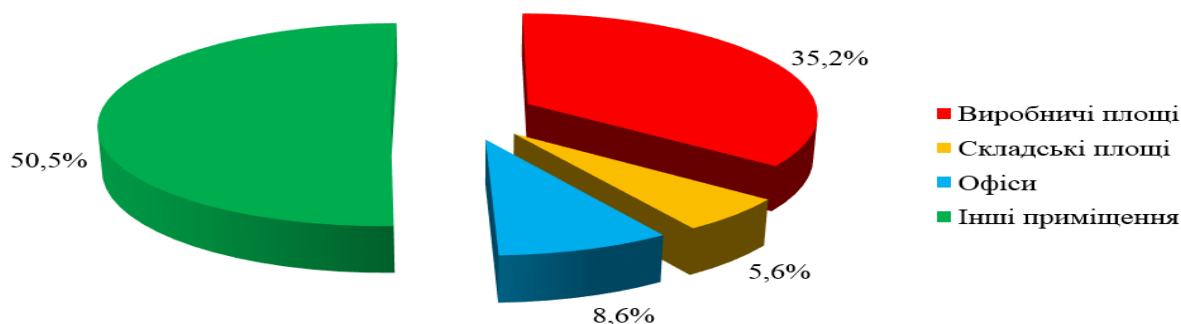

Рисунок 2.2 – Структура площ виробничих і допоміжних приміщень АТ ТРЗ «Оріон»

Як із даних рисунку 2.2, найбільша частка площ АТ ТРЗ «Оріон» припадає на інші приміщення, значна частина яких здається підприємством в оренду, а виробничі площі при цьому займають на даний час лише 35,2%.

Проведемо аналізування динаміки обсягів виробництва та реалізації продукції АТ ТРЗ «Оріон» у 2021-2022 роках (рис. 2.3).

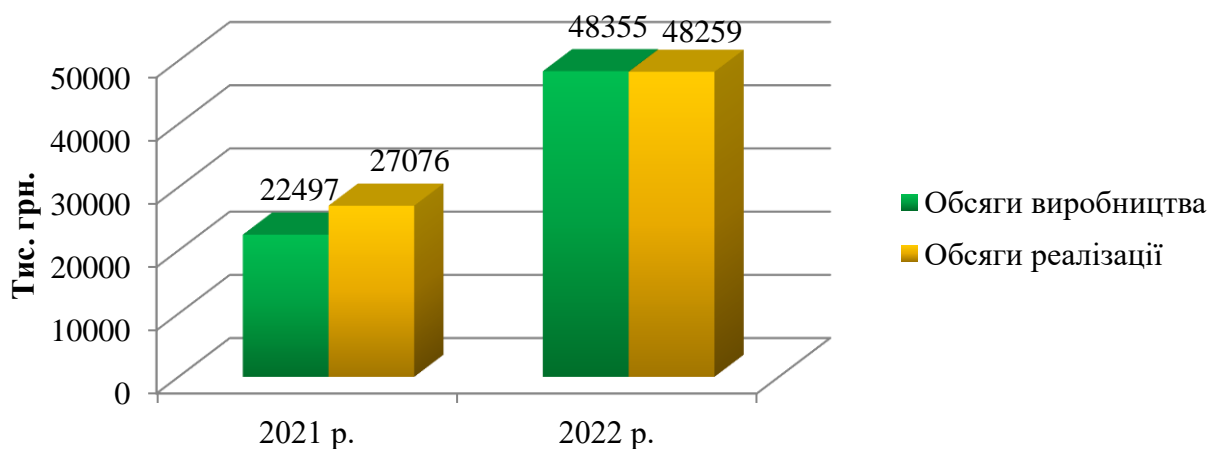

Рисунок 2.3 - Динаміка обсягів виробництва та реалізації продукції АТ ТРЗ «Оріон» у 2021-2022 роках

З даних рис. 2.3 видно, що темпи обсягів виробництва та реалізації продукції у 2022 році суттєво зросли порівняно із 2021 роком. При цьому відмітимо, що у 2021 році обсяги реалізації продукції випереджали обсяги виробництва на 4579 тис. грн., або на 20,4%, а у 2022 році ситуація змінилася і обсяги реалізації незначно, а саме на 96 тис. грн., або на 0,2% були меншими за обсяги виробництва продукції.

Структура обсягів виробництва продукції АТ ТРЗ «Оріон» у 2022 році відображена на рис. 2.4.

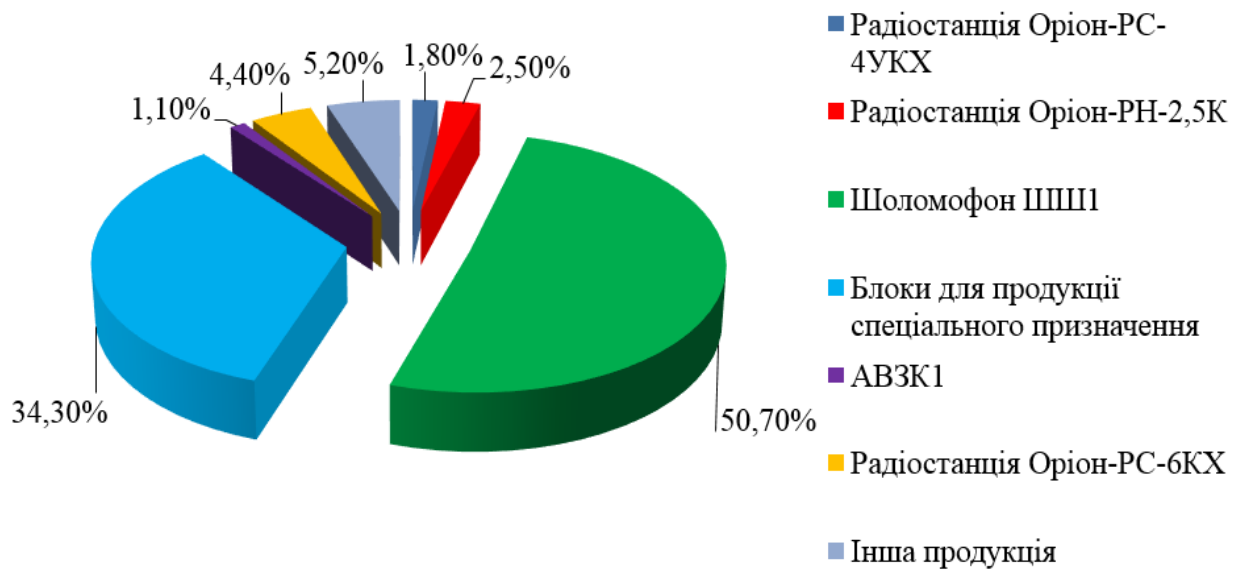

Рисунок 2.4 - Структура обсягів виробництва продукції АТ ТРЗ «Оріон» у 2022 році

Середня кількість працівників АТ ТРЗ «Оріон» у 2021 році становила 178 чоловік, зокрема: промислово-виробничий персонал - 129 чол. (72,5 %), а із них основних робітників - 49 чоловік (38,0 %). Облікова чисельність штатних працівників заводу на кінець 2021 року складала 159 чоловік.

У грудні 2022 року середньооблікова кількість штатних працівників радіозаводу дорівнювала 129 чоловік.

Незавершені капітальні інвестиції АТ ТРЗ «Оріон» склали у 2022 році 2329 тис. грн.

Сума вартості основних фондів станом на кінець 2022 року була наступною: залишкова вартість - 16722 тис. грн., первісна вартість - 68870 тис. грн. Рівень зносу основних виробничих фондів на кінець звітного періоду був рівний 75,7%.

2.2 Аналізування показників прибутку та рентабельності АТ ТРЗ «Оріон», а також процесу їх формування

З метою виявлення процесу формування фінансових результатів досліджуваного підприємства вважаємо за доцільне провести аналізування структури доходів, а також витрат, які були здійснені з метою отримання доходів. Адже саме у ході порівняння даних показників здійснюється визначення фінансових результатів. Для проведення оцінки структури отриманих доходів, витрат і фінансових результатів АТ ТРЗ «Оріон» використаємо дані Звітів про фінансові результати підприємства, які наведені додатках.

Динаміка доходів та фінансових результатів АТ ТРЗ «Оріон» у 2020-2022 роках показана на рис. 2.5.

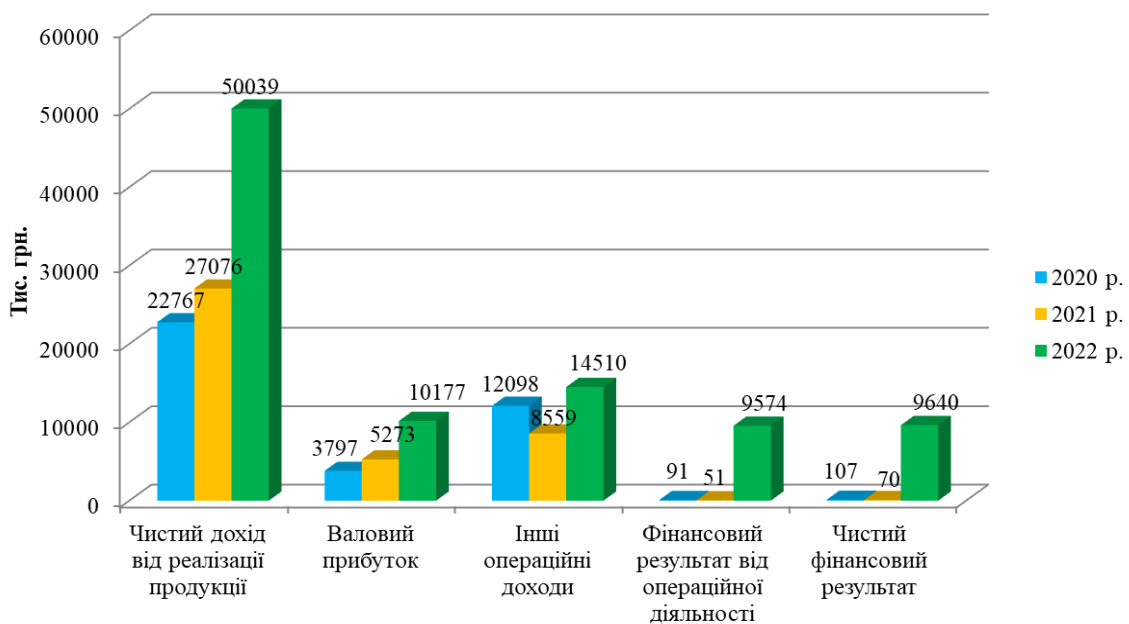

Рисунок 2.5 - Динаміка доходів та фінансових результатів АТ ТРЗ «Оріон» у 2020-2022 роках

З даних рис. 2.5 видно, що протягом 2020-2022 років спостерігалася позитивна динаміка показників чистого доходу від реалізації продукції, валового прибутку, прибутку від операційної діяльності та чистого фінансового результату (прибутку). Це говорить про наявність позитивних тенденцій динаміки вище названих фінансових показників. Що стосується величини інших операційних доходів, то їх величина у 2021 році зменшилася на 3539 тис. грн. порівняно з попереднім періодом, а у 2022 році зросла на 5951 тис. грн. до рівня 2021 року.

На формування кінцевих фінансових результатів досліджуваного радіозаводу чинить вплив зміна доходів та видатків, а також їх особливості їх структури. Враховуючи це, проведемо більш детальний їх аналіз.

Для проведення оцінювання структури доходів АТ ТРЗ «Оріон» у 2021-2022 роках складемо аналітичну таблицю 2.1.

Таблиця 2. - Аналіз структури доходів АТ ТРЗ «Оріон» у 2021-2022 роках

№ п/п	Показники	2021 рік		2022 рік		Абсолютна зміна	
		сума, тис. грн.	питома вага, %	сума, тис. грн.	питома вага, %	суми, тис. грн.	питомої ваги, %
1	Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	27076	75,94	50039	77,44	22963	1,50
2	Інші операційні доходи	8559	24,01	14510	22,45	5951	-1,56
3	Дохід від участі в капіталі	-		-			
4	Інші фінансові доходи	-		55	0,08	55	0,08
5	Інші доходи	19	0,05	16	0,03	-3	-0,02
	Всього доходів	35654	100	64620	100	28966	-

У результаті аналізування структури доходів АТ ТРЗ «Оріон» у 2021 році встановлено, що найбільшу частку в загальній сумі доходів підприємства займав чистий дохід від реалізації продукції - 75,94%. Інші операційні доходи радіозаводу посідали друге місце за своєю вагомістю, на них припадало 24,01% доходів, а інші доходи займали третє місце з невеликою часткою 0,05%.

У наступному, 2022 році частка чистого доходу від реалізації продукції, а також товарів, робіт і послуг підприємства зросла на 1,50%, частка інших операційних доходів скоротилася на -56%, частка інших фінансових доходів стала займати 0,08%, а частка інших доходів зменшилася на 0,02%. Аналіз структури витрат АТ ТРЗ «Оріон» у 2021-2022 роках наведений у табл. 2.2.

Таблиця 2.2 - Аналіз структури витрат АТ ТРЗ «Оріон» у 2021-2022 роках

№ з/п	Показники	2021 рік		2022 рік		Абсолютне відхилення (+, -)	
		сума тис. грн.	питома вага, %	сума тис. грн.	питома вага, %	суми, тис. грн.	питомої ваги, %
1	Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	21803	61,27	39862	72,5	18059	11,23
2	Адміністративні витрати	6288	17,67	9207	16,75	2919	-0,92
3	Витрати на збут	1315	3,70	1524	2,77	209	-0,93
4	Інші операційні витрати	6178	17,36	4382	7,97	-1796	-9,39
5	Інші витрати	-	-	5	0,01	-	0,01
	Всього витрат	35584	100,00	54980	100,00	19396	-

Проведене на основі даних фінансової звітності АТ ТРЗ «Оріон» дослідження свідчить про те, що на підприємстві у 2022 році спостерігалось значне зростання витрат операційної діяльності, що складало в абсолютному вираженні 19396 тис. грн., а у відносному вираженні приріст становив 54,5%. Що стосується динаміки собівартості реалізованої продукції заводу, то у 2022 році порівняно з попереднім періодом їх величина збільшилася на 18059 тис. грн., або на 82,8%.

Зростання витрат в останньому досліджуваному періоді також було характерне для адміністративних витрат (на 2919 тис. грн., або на 46,4%) та витрат на збут (на 209 тис. грн., або на 15,9%). На противагу цьому, сума інших операційних витрат підприємства зазнала значного скорочення (на 1796 тис. грн., або на 29,1%).

Інші витрати АТ ТРЗ «Оріон» були здійснені лише у 2022 році, причому їх сума була дуже незначною – 5 тис. грн.

Також за вказаний період відбулися деякі суттєві зміни у структурі витрат підприємства. Зокрема, у 2022 році простежувалося зростання частки собівартості продукції, що була реалізованою АТ ТРЗ «Оріон», на 11,23%, внаслідок чого частка даних витрат у їх загальній структурі досягла 72,5%.

На фоні цього можна відмітити деяке не дуже значне скорочення частки адміністративних витрат (на 0,92%) та витрат на збут (на 0,93%). Падіння частки інших операційних витрат було більш вагомим (на 9,39%).

Динаміку елементів операційних витрат АТ ТРЗ «Оріон» у 2021-2022 роках можна простежити на основі даних табл. 2.3.

Таблиця 2.3 - Динаміка елементів операційних витрат АТ ТРЗ «Оріон» у 2021-2022 роках (тис. грн.)

Назва статті витрат	2021 рік	2022 рік	Відхилення	
			абсолютне (+, -)	відносне, %
Матеріальні затрати	7783	14875	7092	91,1
Витрати на оплату праці	14139	16925	2786	19,7
Відрахування на соціальні заходи	3231	3460	229	7,1
Амортизація	769	920	151	19,6
Інші операційні витрати	9662	22722	13060	135,2
Разом	35584	58902	23318	65,5

За даними таблиці 2.3 приходимо до наступних висновків: у 2022 році порівняно з 2021 роком обсяг операційних витрат АТ ТРЗ «Оріон» зріс на 23318 тис. грн., що зумовило значний відносний приріст їх величини - 65,5% до рівня попереднього року. Така динаміка операційних витрат була зумовлена зростанням у звітному році фактично усіх їх видів у 2022 році.

Зокрема, це стосувалося: матеріальних затрат (на 7092 тис. грн., або на 91,1%);

- витрат на оплату праці (на 2786 тис. грн., або на 19,7%);
- відрахувань на соціальні заходи (на 229 тис. грн., або на 7,1%);
- сум нарахованої амортизації (на 151 тис. грн., або на 19,6%);
- інших операційних витрат (на 13060 тис. грн., або на 135,2 %), що було найбільш суттєвим зростанням статей операційних витрат.

Аналіз динаміки формування фінансово-економічних результатів діяльності АТ ТРЗ «Оріон» у 2021-2022 роках показано у табл. 2.4.

Таблиця 2.4 – Аналіз динаміки формування фінансово-економічних результатів діяльності АТ ТРЗ «Оріон» у 2021-2022 роках

Показник	2021 рік, тис. грн.	2022 рік, тис. грн.	Відхилення 2022 р. до 2021 р.	
			абсолютне (+, -), тис. грн.	відносне, %
Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	27076	50039	22963	84,8
Собівартість реалізованої продукції	21803	39862	18059	82,8
Валовий прибуток	5273	10177	4904	93,0
Інші операційні доходи	8559	14510	5951	69,5
Адміністративні витрати	6288	9207	2919	46,4
Витрати на збут	1315	1524	209	15,9
Інші операційні витрати	6178	4382	-1796	-29,1
Фінансовий результат від операційної діяльності (прибуток)	51	9574	9523	18672,5
Інші фінансові доходи	-	55	55	-
Інші доходи	19	16	-3	-15,8
Інші витрати	-	5	5	-
Фінансовий результат до оподаткування (прибуток)	70	9640	9570	13671,4
Чистий прибуток	70	9640	9570	13671,4

З даних таблиці 2.4 робимо висновок, що 2022 рік відзначався значним нарощуванням показника чистого доходу, отриманого у результаті реалізації, а саме на 22963 тис. грн., або на 84,8%. Щодо значення собівартості реалізованої

продукції, то при цьому у звітному році вона також збільшилася порівняно з попереднім періодом – на 18059 тис. грн., або на 82,8%, тобто темпи її зростання були дещо нижчі, ніж чистого доходу.

Динаміка попередніх показників зумовила той факт, що валовий прибуток АТ ТРЗ «Оріон» у 2022 році зріс із 5273 тис. грн. до 10177 тис. грн., тобто на 4904 тис. грн., або на 93,0%, що є позитивним для досліджуваного заводу.

Покращенню фінансових результатів діяльності підприємства сприяло також нарощування інших операційних доходів – на 5951 тис. грн., тобто у відносному вираженні - на 69,5%. За той же період приріст адміністративних витрат складав 2919 тис. грн., або 46,4%, а витрат на збут 209,0 тис. грн., або 15,9%. Відмітимо, що інші операційні витрати АТ ТРЗ «Оріон» у 2022 році скоротилися на 1796 тис. грн., або на 29,1% до рівня попереднього року, що також вплинуло на збільшення отриманої підприємством величини операційного прибутку.

Як відомо, для обчислення фінансових результатів від операційної діяльності підприємства необхідно знайти алгебраїчну суму валового прибутку, значення іншого операційного доходу, а також відняти від одержаної величини суми адміністративних видатків, а також видатків на збут, інших операційних видатків.

Наявність вище наведеної динаміки перелічених нами показників зумовила те, що у досліджуваному періоді фінансовим результатом підприємства до оподаткування був прибуток, проте якщо у 2022 році його значення складало лише 70 тис. грн., то у наступному році воно зросло на 9570 тис. грн., або більше як 137,7 разів і становило вже 9640 тис. грн.

Аналогічною була також динаміка показника чистого прибутку. Отже, на основі аналізування вище наведених показників робимо висновок щодо суттєвого покращення фактичних кінцевих фінансових результатів діяльності заводу, що були одержані ним за звітний рік, що виражене у значному збільшенні його прибутку. Вихідні дані, а також результати обчислень показників рентабельності АТ ТРЗ «Оріон» відображені у даних табл. 2.5.

Таблиця 2.5 – Розрахунок показників рентабельності АТ ТРЗ «Оріон»

№ з/п	Показники	Роки		
		2020	2021	2022
1	Чистий прибуток, тис. грн.	107	70	9640
2	Чистий дохід, тис. грн.	22479	27076	50039
3	Власний капітал, тис. грн.	25530,5	25601,5	30439,5
4	Середньорічна вартість активів, тис. грн.	47622	48032,5	54462
5	Середньорічна вартість основних фондів, тис. грн.	22005	20319,5	19627,5
6	Середньорічна вартість оборотних коштів, тис. грн.	25617	27713	34834,5
7	Рентабельність продажів, % (р.1: р.2)	0,48	0,26	19,26
8	Рентабельність власного капіталу, % (р.1: р.3)	0,42	0,27	60,83
9	Рентабельність активів, % (р.1: р.4)	0,22	0,15	10,88
10	Рентабельність основних фондів, % (р.1 : р.5)	0,49	0,34	39,22
11	Рентабельність оборотних коштів, % (р.1: р.6)	0,42	0,25	27,67

Розглянемо графічну інтерпретацію показників рентабельності АТ ТРЗ «Оріон», а також їх динаміку та причини наявних змін.

Динаміка рентабельності активів АТ ТРЗ «Оріон» у 2020-2022 роках зображена на рис. 2.6.

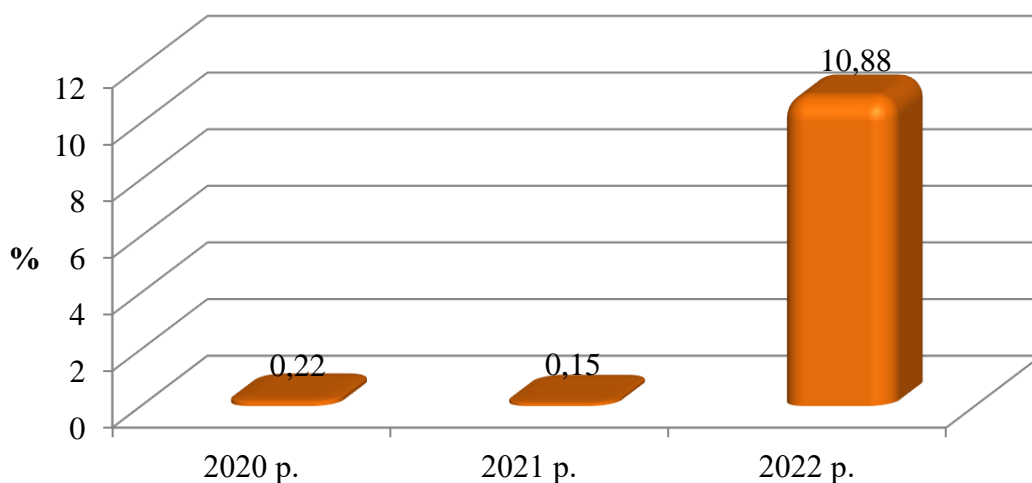

Рисунок 2.6 - Динаміка рентабельності активів АТ ТРЗ «Оріон» у 2020-2022 роках

За даними рис. 2.6 можна зробити такий висновок: у 2021 році порівняно з попереднім роком показник рентабельності активів АТ ТРЗ «Оріон» зменшився на 0,07%. Це було зумовлено як зменшенням величини чистого прибутку підприємства на 37,0 тисяч гривень, а також зростанням середньорічної вартості його активів на 6429,5 тис. грн. У 2022 році, як видно з наведеного вище рис. 2.6, рентабельність активів різко зросла, що відбулося в основному під впливом різкого збільшення суми чистого прибутку, незважаючи на деяке нарощування суми загальної вартості активів заводу у звітному періоді.

Динаміку рентабельності продажів АТ ТРЗ «Оріон» у 2020-2022 роках можна простежити за даними рис. 2.7.

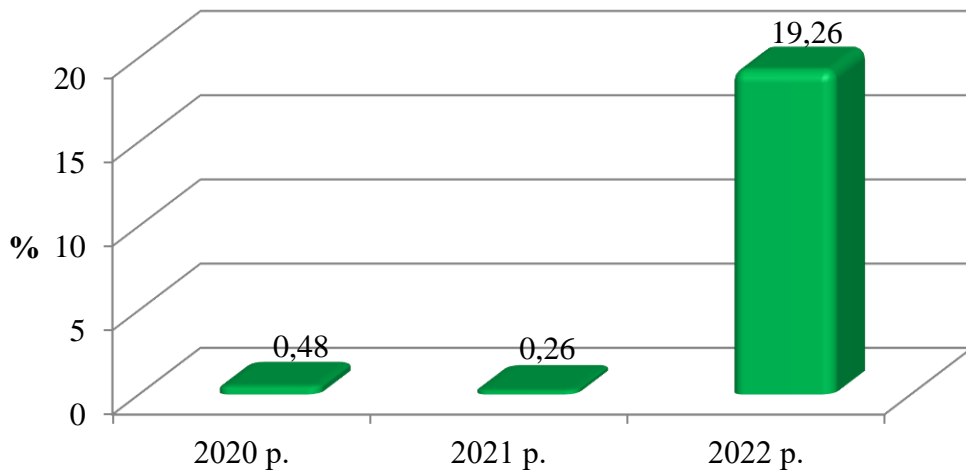

Рисунок 2.7 - Динаміка рентабельності продажів підприємства

Із даних цього рисунку бачимо, що показник рентабельності продажів продукції радіозаводу у 2021 році впав порівняно з рівнем попереднього року на 0,22%. У 2022 році, навпаки, він різко зріс (на 19%). Це було в основному зумовлене збільшенням величини чистого прибутку, незважаючи на те, що дохід від реалізації продукції при цьому зріс в 1,85 разів.

Динаміка рентабельності власного капіталу АТ ТРЗ «Оріон» проілюстрована даними рис. 2.8.

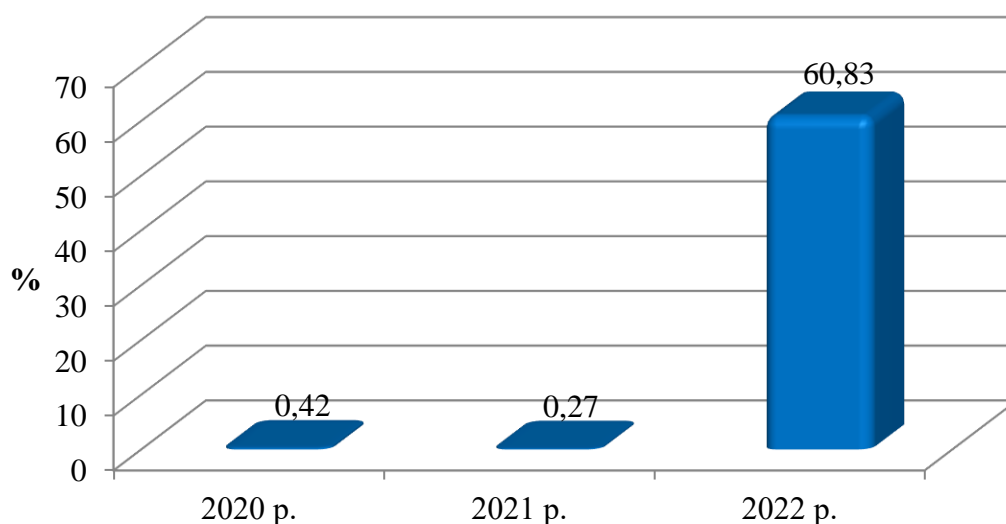

Рисунок 2.8 - Динаміка рентабельності власного капіталу АТ ТРЗ «Оріон» у 2020-2022 роках

З рис. 2.8 видно, що рентабельність власного капіталу АТ ТРЗ «Оріон» у 2021 році знизилась (в основному внаслідок падіння величини чистого прибутку), а у 2022 році – стрімко зросла (через зростання чистого прибутку, хоча середньорічна вартість власного капіталу при цьому збільшилася на 4838 тисяч гривень).

Динаміка рентабельності основних фондів та оборотних коштів АТ ТРЗ «Оріон» у 2020-2022 роках відображена на рис. 2.9.

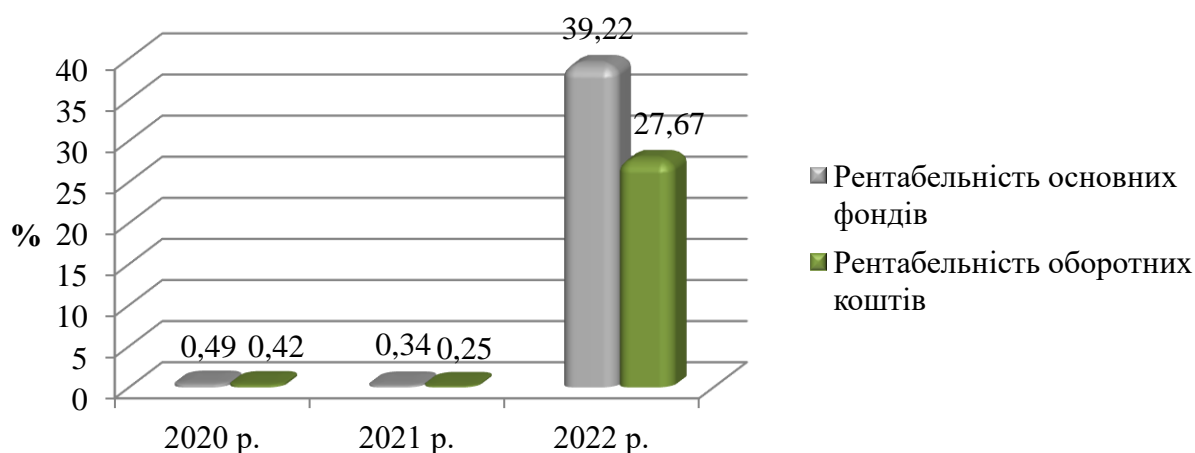

Рисунок 2.9 - Динаміка рентабельності основних фондів та оборотних коштів АТ ТРЗ «Оріон» у 2020-2022 роках

Рис. 2.9 відображає негативну динаміку показників рентабельності основних фондів та оборотних коштів АТ ТРЗ «Оріон» у 2021 році та позитивну - у 2022 році. У звітному році на їх зміну найбільший вплив мало збільшення чистого прибутку підприємства у цьому періоді (у 137,7 разів порівняно з попереднім роком).

Отже, у 2022 році відбулося значне покращення фінансових результатів роботи АТ ТРЗ «Оріон» внаслідок більш ефективної виробничо-господарської діяльності даного підприємства.

РОЗДІЛ 3

НАПРЯМИ ПОКРАЩЕННЯ ФІНАНСОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ ДІЯЛЬНОСТІ АТ ТРЗ «ОРІОН»

3.1 Заходи щодо покращення фінансових результатів підприємства шляхом розвитку виготовлення та реалізації продукції інструментального виробництва

Одним з перспективних напрямів покращення фінансових результатів діяльності АТ «ТРЗ «Оріон» вважаємо необхідність розвивати виробництво продукції інструментального виробництва. Це може бути досягнуто за рахунок пошуку і завоювання нових позицій на споживчому ринку даної продукції, та реалізовано шляхом розширення її асортименту.

Як важливою ланкою підготовки виробництва, інструментальним виробництвом забезпечується потреби підприємства у необхідному технологічному оснащенні по проектам, розробленим власним конструкторським бюро, а також здійснюється ремонт раніше виготовленої оснастки.

Інструментальне господарство АТ «ТРЗ «Оріон» включає сукупність внутрішньозаводських, а також цехових підрозділів, які зайняті у процесах придбання, виготовлення, ремонту та відновлення інструменту, технологічного оснащення, проведення їх обліку, збереження, здійсненням видавання у цехи й на робочі місця. Термін технологічного оснащення (інструменту) при цьому поширюється на усі види вимірювального (штангенциркулі, мікрометри, скоби, пробки та ін.), різального (свердла, шліфувальні круги, різці, фрези, протяжки, зубила тощо), і слюсарно-складального (молотки, ключі, викрутки тощо) інструменту, прес-форми, штампи інші пристрої, які необхідні для безпосереднього виготовлення продукції та надання виробничих послуг.

Інструментальне господарство АТ «ТРЗ «Оріон» виступає як один із найбільш важливіших елементів, які входять до системи технічного

обслуговування виробництва. Його правильна організація значною мірою зумовлює успіх роботи всього підприємства, ритмічність та рентабельність виробництва, якість продукції, яка виробляється.

Безперебійне забезпечення підприємства необхідними інструментами, оснащенням визначальною мірою залежить від діяльності інструментального господарства.

АТ «ТРЗ «Оріон» у своїй виробничій структурі серед своїх виробничих підрозділів має інструментально-механічне виробництво, у якому працюють 20 чоловік. На даний підрозділ покладаються завдання, що потребують вирішення для ефективного забезпечення виробничих потреб підприємства:

- обґрунтування потреби заводу у різних видах інструменту;
- здійснення своєчасного виготовлення, безперебійне постачання потреб підприємства у якісних та високопродуктивних інструментах, оснащенні;
- вибір форм забезпечення інструментом;
- планування виготовлення або придбання необхідного оснащення;
- проектування спеціального інструменту;
- забезпечення підтримання інструменту, оснащення у працездатному стані;
- проведення ремонту, заточування інструменту та оснащення, а також встановлення можливості щодо їх модернізації, відновлення;
- здійснення раціонального обслуговування оснащенням робочих місць;
- організація зберігання інструменту;
- підвищення якості інструменту, що використовується на заводі;
- організація раціональної експлуатації інструменту;
- аналіз ефективності використання інструменту на підприємстві;
- удосконалення існуючих на підприємстві форм, що використовуються при організації управління інструментальним господарством заводу.

Завдання та обсяг робіт щодо організації інструментального господарства залежать від особливостей основного виробництва, зокрема, обладнання, яке використовується, та складності продукції, що випускається. Поряд із цим від

рівня організації даного господарства, якості інструменту, що застосовується, залежить інтенсивність використання обладнання та устаткування, технологічні параметри їх роботи, продуктивність праці працівників тощо.

Слід врахувати, що складність організації роботи АТ «ТРЗ «Оріон», здійснення планування його виробництва, а також експлуатації інструментів на даному підприємстві обумовлюється величезною номенклатурою оснащення, існуючим високим вимогам, що висуваються до її якості, значним впливом інструментального господарства на господарський процес та фінансові результати досліджуваного підприємства.

Останнім часом багато вітчизняних підприємств гостро зіштовхнулись з проблемами, пов'язаними із тривалим терміном виготовлення деталей, поставки комплектуючих. Актуальність розвитку виготовлення продукції інструментального виробництва АТ «ТРЗ «Оріон» зумовлена тим, що воно не лише повинне сприяти процесу виготовлення основної продукції даного підприємства, а й може задовольняти потребу в інструментах та оснащенні інших виробників. Багато підприємств у нашій країні стикнулися з тією проблемою, що ринок висуває зростаючі вимоги до конструкції виробів, їх безпеки, ергономічних характеристик, проте часто організація нового виробництва чи модернізація вже існуючого, впровадження нового продукту стримуються надто малими потужностями або обмеженими можливостями наявного у них інструментального виробництва, зумовленими браком необхідного обладнання або кваліфікованих кадрів. Проте ці фірми не завжди можуть дозволити собі придбати потрібну кількість обладнання, часто вони не здатні завантажити роботу таких дільниць. Тому у цьому випадку для них вигідніше здійснювати придбання попередньо оброблених заготовок, бажано із технологічними базами, в ідеалі — із готовими отворами, виконаними під напрямні елементи й кріплення.

У випадку замовлення таких товарів із Китаю, доводиться місяцями очікувати на стандартизовані блоки, вузли, при цьому нерідко витратити значні кошти за послуги авіап перевезення. Із країн Європейського Союзу можна

одержати деталі й вузли за кілька тижнів, проте високі ціни одразу призводять до подорожчання кінцевої оснастки на 40–50 %.

Отже, на даний момент проблема заготівельної операції в нашій країні залишається невирішеною. Більшістю інструментальних виробництв, що діють на великих підприємствах, самостійно здійснюються операції різання металу, робляться поковки, проводиться підготовка всіх деталей та плит технологічної оснастки. Хоча практичний досвід свідчить, що це є неефективним та економічно недоцільним для цих підприємств.

Інструментальні фірми в Україні відчувають потребу у стандартизованих вузлах та блоках вітчизняного виробництва, із терміном поставки до п'яти-семи днів (строк, необхідний для проектування технологічної оснастки). Підприємства України дуже гостро відчувають проблему організації виробництва стандартизованих деталей, вузлів, що потрібно для технологічної оснастки згідно до вимог ISO. Даний складний, проте стратегічно важливий етап вимагає значних обсягів інвестицій, але створює можливості достатньо швидкого виходу на ринок, організації роботи.

Обладнання, що дозволяє отримувати необхідну якість, технологічні бази є оптимальними для організації даного виробництва. Важливими етапами виступають впровадження багатоосьової обробки плит блоків, виготовлення напрямних деталей і вузлів. Необхідно також приділяти увагу якісному, швидкому постачанню замовнику раніше зібраних блоків, що мають готові отвори під формоутворювальні елементи.

Залежно від характеру використання на АТ «ТРЗ «Оріон» існують такі види оснащення:

а) оснащення загального застосування, тобто універсальний стандартизований інструмент, який призначений для виконання різних груп операцій, параметри якого визначаються ДСТУ і виготовлення якого здійснюється на спеціалізованих заводах;

б) оснащення, що призначене для виконання лише визначених операцій чи виготовлення конкретних деталей, тобто спеціальний інструмент та

спецоснащення - прес-форми, штампи тощо, проектування та виготовлення яких здійснюється силами інструментального підрозділу самого підприємства.

У виробничому процесі АТ «ТРЗ «Оріон» залежно від місця використання виділяють:

а) інструмент першого порядку, який необхідний для виготовлення основної продукції підприємства;

б) інструмент другого порядку - використовується для цілей виготовлення інструменту, що відноситься до першого порядку.

АТ «ТРЗ «Оріон» залежно від призначенням використовує різноманітні види оснащення:

- різальний інструмент;
- абразивний інструмент;
- вимірювальний інструмент;
- слюсарно-монтажний інструмент;
- допоміжний інструмент;
- штампи;
- пристрої;
- моделі, прес-форми тощо.

Аналізування статистики продажів оброблювальних центрів із ЧПК, а також іншого металообробного обладнання, дає можливість зробити висновок про те, що існує достатній попит на деталі технологічної оснастки, стандартизовані вузли й блоки. При цьому розширена номенклатура виробленого оснащення АТ «ТРЗ «Оріон» включатиме: прес-форми, пристрої, штампи, стенди для зварки, а також контролю якості виготовлених деталей та збірних вузлів тощо.

Для цілей розвитку інструментального виробництва АТ «ТРЗ «Оріон» пропонуємо підприємству придбати плазморіз із ЧПК Cormak PW-1530. Він відноситься до стаціонарного обладнання, призначення якого - здійснення операцій щодо вирізання із листа металу фігур, що мають будь-яку форму. Дане устаткування характеризується достатньою простотою та зручністю

використання. Завдяки наявності різачка із ЧПК досягається можливість повторюваності та високої точності різання (0,1 мм), причому може бути здійснене перенесення обпалених форм на наступні етапи виробництва.

Простота програмування плазморіза досягається завдяки оригінальному програмному забезпеченню FastCAM, що входить до комплексу поставки даного апарату. FastCAM відноситься до технологічної програми CAD/CAM, яка застосовується для здійснення проектування та визначення траєкторій, за якими проводиться різання елементів на верстатах з ЧПК. Після того, як було визначено метод різання, отримується готовий контрольний код, що передається до системи управління верстата. Програма FastCAM, що є одним з основних елементів даного плазморіза, відзначається наступними особливостями:

- імпортом креслень у форматі .txt, що може здійснюватися із будь-якої програми (зокрема, SolidWorks, AutoCAD та інших);
- зручним інтерфейсом, що забезпечує простоту в експлуатації, у тому числі для працівників, які раніше ніколи не працювали у програмах FastCAM;
- використання бібліотеки стандартних форм МАКРО, що дозволяє створювати різноманітні фігури;
- застосування NESTING визначає оптимальне використання листового металу, що досягається завдяки автоматичному складанню на аркуші окремих елементів;
- DEMO - відображає робочий цикл без включення джерела плазми.

Даний вид обладнання оснащений механізмом регулювання напруги плазмового пальника, а також відстані під час різання плазмового пальника від листа, високою точністю, відсутністю дефектів.

Також пропонуємо придбати круглошліфувальні верстати Jainnher JHU-3515CNC із ЧПУ, які призначені для обробки високоточних деталей різної форми, а саме торцевих, зовнішніх, а також внутрішніх поверхонь із використанням процесу їх шліфування. Дане обладнання відзначається зручною системою налагодження і управління, що дозволяє здійснювати

переналадження між однотипними деталями, а також забезпеченням функції поглинання вібрації, точністю та іншими позитивними характеристиками.

Також пропонуємо придбати безцентрово-шліфувальний верстат Jainnher. До особливостей цього обладнання відноситься те, що його станина володіє можливостями для розширення функціональності із допомогою ЧПУ; на гідростатичних підшипниках встановлений шліфувальний шпиндель, завдяки чому зберігається точність при високих навантаженнях, а також збільшується термін служби інструментів, які використовуються; верхні та нижні напрямні оснащені точними лінійними системами переміщення, завдяки чому забезпечується точність позиціонування у межах 0,001 мм.

Перелік обладнання, що пропонується придбати АТ «ТРЗ «Оріон» для забезпечення розвитку виготовлення продукції інструментального виробництва, показано у табл. 3.1.

Таблиця 3.1 - Перелік обладнання, що пропонується придбати АТ «ТРЗ «Оріон» для забезпечення розвитку виготовлення продукції інструментального виробництва

Назва	Ціна, грн.	Кількість, од.	Вартість, грн.	Потужність, кВт
Вертикально-фрезерний верстат із ЧПУ (MAZAK VTC 30)	1240000	1	1240000	32,8
Плазморіз з ЧПУ (Cormak PW-1530 AST)	393380	1	393380	3,7
Бесцентрово-шліфувальний верстат (Jainnher)	968500	1	968500	4,5
Плоскошліфувальний верстат (Proma PBP-200 A)	1120120	1	1120120	4
Верстат кругло-шліфувальний (3M151)	135000	1	135000	10
Всього			3857000	55

Отже, АТ «ТРЗ «Оріон» для здійснення придбання обладнання, яке пропонується використати для забезпечення розвитку виготовлення продукції інструментального виробництва, необхідно вкласти 3857,0 тис. грн.

Окрім того, необхідно врахувати наступні витрати:

1. Транспортні витрати (10% від вартості обладнання):

$$3857 \cdot 0,10 = 385,7 \text{ тис. грн.}$$

2. Монтаж (6,5% від вартості обладнання):

$$3857 \cdot 0,065 = 250,7 \text{ тис. грн.}$$

3. Витрати налагодження обладнання і його запуск у виробництво (4,5% від вартості обладнання):

$$3857 \cdot 0,045 = 173 \text{ тис. грн.}$$

4. Витрати на непередбачувані роботи (8% від вартості обладнання):

$$3857 \cdot 0,08 = 308,6 \text{ тис. грн.}$$

Результати проведених розрахунків містить таблиця 3.2.

Таблиця 3.2 – Початкові витрати на впровадження проекту розширення виготовлення продукції інструментального виробництва АТ «ТРЗ «Оріон»

Вид витрат	Сума, грн.
1. Вартість придбання технологічного устаткування	3857,0
2. Транспортні витрати	285,7
3. Монтаж обладнання	250,7
4. Налагодження обладнання	173,0
5. Непередбачувані роботи	308,6
Разом витрат	4874,4

Разом величина початкових витрат АТ «ТРЗ «Оріон» на впровадження проекту придбання нового обладнання для забезпечення розвитку виготовлення продукції інструментального виробництва - 4874,4 тис. грн.

Для реалізації проекту організації інструментального виробництва необхідно залучити кваліфікованих фахівців - операторів й програмістів для верстатів з ЧПК та плазморізального обладнання, а також шліфувальників. Досліджуване підприємство при цьому буде здійснювати витрати, які пов'язані із виплатою заробітної плати та нарахувань на неї, розрахунки яких наведено в таблиці 3.3.

Таблиця 3.3 - Витрати на оплату праці працівників для реалізації проекту розширення виготовлення продукції інструментального виробництва підприємства

№ п/п	Спеціальність	Кількість працівників, чол.	Середньомісячна заробітна плата одного працівника, грн.	Річний фонд оплати праці, грн.
1.	Оператор верстату з ЧПУ	1	11000	132000
2.	Оператор плазморізального устаткування	1	10500	126000
3.	Шліфувальник	3	9800	352800
6.	Всього працівників	5	-	610800
7.	Нарахування на заробітну плату (22%)			134376
	Всього			745176

Отже, річна величина фонду оплати праці працівників дорівнюватиме 610800 грн., а із врахуванням нарахувань за заробітну плату вона становитиме 745176 грн. Обчислення суми річних поточних витрат, що виникатимуть у разі розширення виготовлення продукції інструментального виробництва підприємства, відображене у табл. 3.4.

Таблиця 3.4 - Розрахунок річних поточних витрат АТ «ТРЗ «Оріон» на розширення виготовлення продукції інструментального виробництва підприємства

Елементи витрат	Сума витрат, тис. грн.
1. Матеріальні витрати	4839,9
2. Витрати на оплату праці	610,8
3. Нарахування на заробітну плату	134,4
4. Амортизація	974,9
5. Інші витрати	530,0
Всього витрат	7090,0

За даними табл. 3.4 можна підсумувати, що прогнозні річні поточні витрати АТ «ТРЗ «Оріон» на розширення виготовлення продукції інструментального виробництва підприємства будуть становити 7090,0 тис. грн.

Дані, що характеризують фінансові результати, що прогноуються від впровадження даного проєкту на АТ «ТРЗ «Оріон», показні у табл. 3.5.

Таблиця 3.5 - Прогнозовані фінансові результати проєкту розширення виготовлення продукції інструментального виробництва підприємства на 2024 рік

Назва показника	Сума, тис.грн.
Чистий дохід від реалізації продукції та послуг	9076,0
Собівартість реалізованої продукції	7090,0
Фінансовий результат від операційної діяльності	1986,0
Фінансові результати від звичайної діяльності до оподаткування	1986,0
Податок на прибуток від звичайної діяльності	357,5
Чистий прибуток	1628,5

Проведемо більш детальне економічне обґрунтування запропонованих проектних рішень з використанням таких методів оцінки доцільності капітальних вкладень: чистої теперішньої вартості, індексу прибутковості, терміну окупності капіталовкладень.

Величина річного додаткового грошового потоку, що планується отримати АТ «ТРЗ «Оріон» від розширення виготовлення продукції інструментального виробництва на підприємстві складатиме 2603,4 тис. грн. (1628,5 тис. грн.+ 974,9 тис. грн. – тобто сума додатково отриманого чистого прибутку й річної суми амортизації). Проведені нами розрахунки показали, що сума теперішніх вартостей дисконтованих грошових потоків даного проєкту за 5 років його реалізації при дисконтній ставці 20% становитиме 7785,7 тис. грн.

Показник чистої теперішньої вартості розраховується у якості абсолютної суми ефекту від вкладення інвестицій та обчислюється за наступною формулою:

$$NPV = \sum_{t=1}^n \frac{ГП_t}{(1 + \partial)^t} - \sum_{t=0}^n \frac{L_t}{(1 + \partial)^t}, \quad (3.1)$$

де NPV – показник чистої теперішньої вартості, грошові одиниці;

L_t - початкові інвестиції, грошові одиниці;

$ГП_t$ - величина грошових потоків у році t , які планується отримати завдяки вкладенню інвестицій;

∂ - відсоткова ставка, за якою здійснюється дисконтування.

Тоді чиста теперішня вартість (NPV) проєкту розширення інструментального виробництва АТ «ТРЗ «Оріон» становитиме:

$$NPV = 7785,7 - 4874,4 = 2911,3 \text{ тис. грн.}$$

На основі поданих вище розрахунків видно, що чиста теперішня вартість цього проєкту складе 2911,3 тис. грн. Оскільки її величина вища за нульове значення, то даний проєкт розширення інструментального виробництва АТ «ТРЗ «Оріон» заслуговує на прийняття.

Індекс прибутковості – інший показник, який поряд з NPV служить цілям оцінки віддачі інвестованих у проєкт грошових засобів. Він є відносною величиною, відображаючи числове значення частки сумарного дисконтованого грошового потоку проєкту й величини коштів, які необхідні для інвестування у проєкт розширення виготовлення продукції інструментального виробництва:

$$In = \sum_{t=1}^n \frac{ГП_t}{(1 + \partial)^t} / \sum_{t=0}^n \frac{L_t}{(1 + \partial)^t}, \quad (3.2)$$

де In - індекс прибутковості.

$$In = 7785,7 / 4874,4 = 1,60.$$

Економічна привабливість інвестиційного проектного рішення буде досягнута за умови, що значення індексу прибутковості буде значно перевищувати 1.

Термін окупності проєкту дозволяє визначити час, за який буде досягнуто повне відшкодування початково інвестованих коштів. При цьому доцільно обчислити термін окупності простий (без врахування часу надходження грошових потоків) та дисконтований (із врахуванням чинника часу).

Простий термін окупності запропонованого проєкту буде складати 1,87 року, а дисконтований рівний 2,60 року. Результати попередньо виконаних

розрахунків показників зведено у таблиці 3.6.

Таблиця 3.6 - Оцінка віддачі капітальних вкладень проекту розширення виготовлення продукції інструментального виробництва АТ ТРЗ «Оріон»

№ п/п	Показник	Одиниця виміру	Показник
1	Термін реалізації проекту	роки	5
2	Чиста теперішня вартість проекту	тис. грн.	2911,30
3	Індекс прибутковості	-	1,60
4	Термін окупності простий	роки	1,87
5	Термін окупності дисконтований	роки	2,60

Аналізуючи дані табл. 3.6, можна узагальнити, що даний проект є доцільним реалізовувати на підприємстві: його чиста теперішня вартість приймає позитивне значення, індекс прибутковості перевищує одиницю, термін окупності простий - 1,87 роки, а дисконтований – 2,6 років. Отже, отримані дані розрахунків даного проекту говорять про те, що з економічної точки зору проект розширення виготовлення продукції інструментального виробництва АТ ТРЗ «Оріон» буде економічно виправданим.

3.2 Напрями покращення фінансових результатів АТ ТРЗ «Оріон» за рахунок удосконалення інформаційних технологій

Із метою оптимізації розв'язання інформаційних завдань, які виникають у ході управління діяльністю АТ ТРЗ «Оріон», пропонуємо удосконалити інформаційні технології, які застосовуються даним підприємством. Необхідно забезпечити їх повну зорієнтованість на комплексне, широке застосування технічних засобів, використання сучасних економіко-математичних методів. Завдяки цьому буде створено можливість швидкого й ефективного розв'язання задач оперативного й перспективного планування виробництва, оптимального використання виробничих ресурсів, розподілу завантаження обладнання тощо.

АСУ АТ ТРЗ «Оріон» включає функціональну та забезпечувальну частини. Функціональна частина при цьому включає систему моделей,

покликаних вирішувати планово-економічні, управлінські та інші необхідні задачі, а забезпечувальна частина містить інформаційну й технічну бази, економіко-організаційну базу, математичне забезпечення тощо.

Зазначимо, що інформаційна база АСУ підприємства є розміщеною на машинних носіях сукупністю усіх масивів даних, що необхідні для здійснення автоматизованого керування об'єктами чи процесами. Технічна база охоплює комплекс технічних засобів, що необхідні для збору, обробки, накопичення, передачі даних, включаючи пристрої, які безпосередньо чинять вплив на об'єкти управління.

До складу програмного забезпечення АСУ включається системне й спеціальне. Системне при цьому охоплює операційні системи, що призначені для забезпечення управління пристроями обчислювальних машин, а також забезпечення виконання обчислювальних робіт у певній черговості, здійснення управління та контролю за ходом процесу обробки даних, автоматизації роботи програмістів АТ ТРЗ «Оріон».

Спеціальне математичне забезпечення інформаційної бази АСУ досліджуваного заводу сформоване із пакетів прикладних програм, які використовуються для організації процесу обробки даних, націленого на реалізацію необхідних функцій управління, який реалізується у межах визначених економіко-математичних й організаційних моделей. До складу програмного забезпечення АСУ включається АТ ТРЗ «Оріон» сукупність різноманітних програм на носіях, сукупності наявних даних, а також програмних документів, призначенням яких виступає відлагодження, забезпечення роботоздатності, а також перевірки стану функціонування АСУ.

Програмне забезпечення складається із загально-системних та спеціальних програм, а також інструктивно-методичних матеріалів, які описують існуючі вимоги та процедури при застосуванні програмного забезпечення. Персоналом здійснюється розроблення та організація супроводу програмного забезпечення протягом усього періоду життєвого циклу АСУ. Системне програмне забезпечення також включає програми, що є розрахованими на широкий загал

користувачів, призначення яких полягає в раціональній організації обчислювального процесу, розв'язування задач, що стосуються обробки різноманітних даних.

Завдяки сучасним програмам забезпечується змога розширення функціональних можливостей ЕОМ, здійснення автоматизації планування черги виконання обчислювальних робіт, налагодження ефективного контролю й управління процесом, що включає обробку даних, автоматизація праці програмістів підприємства. Спеціальне програмне забезпечення АТ ТРЗ «Оріон» формується у якості сукупності програм, розробка яких здійснена для конкретної АСУ, вміщуючи у собі пакети прикладних програм, що забезпечують виконання функції організації даних, їх подальшої обробки у ході розв'язування функціональних задач АСУ.

До ІТ-технологій, які будуть використовуватися відділом інформаційних технологій АТ ТРЗ «Оріон» при налагодженні систем управління діяльністю досліджуваного підприємства, пропонуємо здійснити застосування BricsCAD Lite - класичної універсальної САПР, призначення якої - розроблення й оформлення 2D креслень, виконаних у стандартному форматі DWG. Використання BricsCAD дасть змогу даному підприємству оптимізувати вирішення завдань проектування виробництва продукції АТ ТРЗ «Оріон».

До складу BricsCAD Lite включаються засоби параметричного креслення. При цьому забезпечується на високому професійному рівні підтримання автоматизації на LISP, що здійснюється у рамках звичного інтерфейсу, із використанням різних платформ, включаючи Mac OS, Windows, Linux. Наявні переваги BricsCAD дозволяють позиціонувати вище названу САПР у якості універсального інструмента проектування, що здатен забезпечувати вирішення основних завдань проектування, яке реалізується у єдиному середовищі, причому без здійснення додаткових фінансових витрат.

Завдяки високому рівню сумісності BricsCAD із іншими DWG САПР підприємство матиме можливість брати участь у розробці різноманітних проєктів, що можуть бути реалізовані спільно із іншими організаціями.

Кошторис капітальних витрат на пропоновані заходи із удосконалення ІТ АТ ТРЗ «Оріон» наведено у табл. 3.7.

Таблиця 3.7 – Кошторис прогнозних капітальних витрат АТ ТРЗ «Оріон» на удосконалення інформаційних технологій

Назва витрат	Кількість, шт.	Ціна, грн.	Сума, грн.
Персональний комп'ютер	2	56 890	113780
Монітор	2	9550	19100
Клавіатура, мишка	2	1620	1620
Офісні меблі (комплект)	1	6933	6933
Програмне забезпечення BricsCAD Lite	1	70000	70000
Інші витрати	-	-	25000
Загальна сума	-	-	236433

Отже, загальна сума капітальних витрат на пропоновані заходи складатиме 236433 грн.

Використання даного програмного забезпечення сприятиме скороченню часу проектування виробів, зростанню продуктивності праці працівників, повнішому задоволенню потреб споживача у якісній продукції. Враховуючи це, завдяки удосконаленню ІТ на АТ ТРЗ «Оріон», як очікується, буде досягнуто річний приріст чистого прибутку підприємства на 1,76% порівняно з 2022 роком. У грошовому вираженні це складатиме:

$$9640,0 \times 1,76\% / 100\% = 169,6 \text{ тис. грн.}$$

Тоді величина річного грошового потоку буде включати:

- а) додатковий чистий прибуток (169,6 тис. грн.);
- б) річну суму амортизації – 114,4 тис. грн. (враховуємо, що термін корисного використання комп'ютерної техніки та програмного забезпечення – 2 роки, меблів – 4 роки).

Сумарна величина прогнозного річного грошового потоку із врахуванням цього становитиме:

$$169,6 + 114,4 = 284,0 \text{ тис. грн.}$$

Знайдемо числове значення річних дисконтованих грошових потоків, якщо значення дисконтної ставки приймається 20%:

$$PV_1 = 284,0 / (1 + 0,2)^1 = 236,7 \text{ тис. грн.}$$

$$PV_2 = 284,0 / (1 + 0,2)^2 = 197,2 \text{ тис. грн.}$$

Тоді сума річних дисконтованих грошових потоків даного проєкту:

$$236,7 + 197,2 = 433,9 \text{ тис. грн.}$$

Згідно з формулою 3.1 сума чистої теперішньої вартості проєкту удосконалення ІКТ на АТ ТРЗ «Оріон» становитиме:

$$NPV = 433,9 - 236,4 = 197,5 \text{ тис. грн.}$$

Знайдемо, яке значення прийматиме для пропонованого проєкту індекс прибутковості (використовуючи формулу 3.2):

$$In = 433,9 / 236,4 = 1,84.$$

Знайдемо термін окупності даного проєкту. Оскільки грошовий потік за рік планується одержати у сумі 284,0 тис. грн., а початкові вкладення у проєкт – 236,4 тис. грн., то термін окупності складатиме 0,83 року (236,4 тис. грн. / 284,0 тис. грн.), що дорівнює приблизно 10 місяців.

Результати вище проведених розрахунків показників, що дають змогу провести оцінку віддачі капітальних вкладень у проєкт удосконалення ІТ на АТ ТРЗ «Оріон», зведено у табл. 3.8.

Таблиця 3.8 - Оцінка віддачі капітальних вкладень проєкту удосконалення інформаційних технологій на АТ ТРЗ «Оріон»

№ з/п	Показник	Одиниця виміру	Показник
1	Сума капіталовкладень у проєкт	тис. грн.	236,4
2	Додатковий річний чистий прибуток	тис. грн.	169,6
3	Сума річного грошового потоку	тис. грн.	284,0
4	Сума дисконтованих грошових потоків за період реалізації проєкту	тис. грн.	433,9
5	Чиста теперішня вартість проєкту	тис. грн.	197,5
6	Індекс прибутковості	-	1,84
7	Термін окупності проєкту	місяців	10

Проведені розрахунки показали наступне. Величина додаткового річного чистого прибутку, який планується одержати як результат впровадження цього проєкту, становитиме 169,6 тис. грн. Чиста теперішня вартість рівна 197,5 тис.

грн. (більша нуля). Індекс прибутковості становить 1,84 (перевищує 1). Окрім цього, термін окупності даного проекту рівний 10 місяців. Ці показники говорять про економічну привабливість проекту удосконалення інформаційних технологій на АТ ТРЗ «Оріон».

РОЗДІЛ 4

БЕЗПЕКА У НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЯХ, ОСНОВИ ОХОРОНИ ПРАЦІ

4.1 Принципи, способи та засоби захисту населення

Захист населення і територій від надзвичайних ситуацій техногенного і природного характеру здійснюється за принципами:

- пріоритетності завдань, спрямованих на порятунок життя і збереження здоров'я людей та навколишнього середовища;
- безперечної переваги раціональної і превентивної безпеки;
- вільного доступу населення до інформації про захист населення і територій від надзвичайних ситуацій техногенного і природного характеру;
- особистої відповідальності і турботи громадян про власну безпеку, неухильного дотримання ними правил поведінки і дій у надзвичайних ситуаціях техногенного і природного характеру;
- відповідальності в межах своїх повноважень посадових осіб;
- обов'язковості завчасної реалізації заходів, спрямованих на попередження виникнення надзвичайних ситуацій техногенного і природного характеру і мінімізацію їх негативних психосоціальних наслідків;
- врахування економічних, природних та інших особливостей територій і ступеня реальної небезпеки виникнення надзвичайних ситуацій техногенного і природного характеру;
- максимально можливого, ефективного і комплексного використання наявних сил і засобів, призначених для запобігання надзвичайних ситуацій техногенного і природного характеру та реагування на них.

Основні способи захисту населення в надзвичайних ситуаціях техногенного і природного характеру:

1. Інформування та оповіщення. Інформування й оповіщення у сфері захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій техногенного і

природного характеру є основним і головним невід'ємним елементом усієї системи заходів такого захисту. Інформацію становлять відомості про прогнозовані або виниклі надзвичайні ситуації з визначенням їх класифікації, меж поширення і наслідків, а також способи і методи реагування на них.

Центральні і місцеві органи виконавчої влади, виконавчі органи рад зобов'язані надавати населенню через засоби масової інформації оперативну і достовірну інформацію про стан захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій, про виникнення надзвичайних ситуацій, методи і способи їх захисту, уживання заходів щодо забезпечення безпеки.

2. Спостереження. З метою своєчасного захисту населення і території від надзвичайних ситуацій техногенного і природного характеру, запобігання і реагування на них відповідними центральними і місцевими органами виконавчої влади здійснюються: створення і підтримка в постійній готовності загальнодержавної і територіальних систем спостереження і контролю з включенням у них існуючих сил і засобів контролю; організація збору, обробки і передачі інформації про стан навколишнього середовища, забруднення харчових продуктів, продовольчої сировини, фуражу, води радіоактивними, хімічними речовинами, мікроорганізмами тощо.

3. Укриття в захисних спорудах. Укриттю в захисних спорудах, у разі потреби, підлягає населення відповідно до його приналежності до груп (працююча зміна, населення, яке проживає в небезпечних зонах). Створення фонду захисних споруд забезпечується шляхом: комплексного освоєння підземного простору міст і населених пунктів для взаємопогоджуваного розміщення в ньому споруд; обстеження й узяття на облік підземних і наземних будівель і споруд, які відповідають вимогам захисту споруд підземного простору міст, гірничих виробок і природних пустот; дообладнання з урахуванням реальної обстановки підвальних й інших заглиблених приміщень; будівництва заглиблених споруд, окремо розташованих від об'єктів виробничого призначення і пристосованих для захисту; масового будівництва в період загрози виникнення надзвичайних ситуацій техногенного і природного характеру

найпростіших сховищ і укриттів; будівництва окремих сховищ і протирадіаційних укриттів.

4. Евакуаційні заходи. В умовах неповного забезпечення захисними спорудами в містах та інших населених пунктах, які мають об'єкти підвищеної небезпеки, основним засобом захисту є евакуація населення і розміщення його в зонах, безпечних для проживання людей і тварин. Евакуації підлягає населення, що проживає в населених пунктах, розташованих у зонах можливого катастрофічного затоплення, можливого небезпечного радіоактивного забруднення, хімічного ураження, у районах виникнення стихійних лих, аварій і катастроф (якщо виникає безпосередня загроза життю і здоров'ю людей).

У залежності від ситуації, що склалася під час надзвичайної ситуації техногенного і природного характеру, може бути проведена загальна чи часткова евакуація населення тимчасового чи безповоротного характеру. Евакуація населення проводиться способом, який передбачає вивезення основної частини населення із зон надзвичайних ситуацій техногенного і природного характеру усіма видами наявного транспорту, а у випадку його відсутності чи недостатчі (а також у випадку руйнування транспортних шляхів) - організоване виведення населення пішки за заздалегідь розробленими маршрутами.

5. Інженерний захист. При проектуванні й експлуатації споруд та інших об'єктів господарювання, наслідки діяльності яких можуть шкідливо вплинути на безпеку населення і навколишнього середовища, обов'язково розробляються і здійснюються заходи інженерного захисту з метою запобігання виникнення надзвичайної ситуації техногенного і природного характеру.

6. Медичний захист. Заходи запобігання чи зменшення ступеня ураження людей, своєчасного надання медичної допомоги постраждалим і їх лікування, забезпечення епідемічного благополуччя в зонах надзвичайних ситуацій техногенного і природного характеру повинні передбачати: планування і використання існуючих сил і засобів установ охорони здоров'я незалежно від форм власності і господарювання; введення в дію національного плану соціально-психологічних заходів при виникненні і ліквідації надзвичайних

ситуацій техногенного і природного характеру; розгортання в умовах надзвичайної ситуації техногенного і природного характеру необхідної кількості лікувальних установ; завчасне застосування профілактичних медичних препаратів і санітарно- епідеміологічних заходів; контроль за якістю харчових продуктів і продовольчої сировини, питною водою і джерелами водопостачання; контроль за станом атмосферного повітря й опадів; завчасне створення і підготовку спеціальних медичних формувань; нагромадження медичних засобів захисту, медичного і спеціального майна й техніки; контроль за станом навколишнього середовища, санітарно-гігієнічною й епідемічною ситуацією; підготовку медичного персоналу і загальне медико-санітарне навчання населення.

7. Біологічний захист. Захист від біологічних засобів ураження включає своєчасне виявлення факторів біологічного ураження в залежності від їх виду і ступеня ураження, проведення комплексу адміністративно-господарських режимно-обмежувальних і спеціальних протиепідемічних і медичних заходів.

Біологічний захист передбачає:

- своєчасне використання колективних та індивідуальних засобів захисту;
- введення режимів карантину і обсервації;
- знезаражування вогнища ураження;
- необхідне знезаражування людей, тварин тощо;
- своєчасну локалізацію зони біологічного ураження;
- проведення екстреної і специфічної профілактики;
- дотримання протиепідемічного режиму підприємствами, установами та організаціями незалежно від форм власності й господарювання і населенням.

8. Радіаційний і хімічний захист - включає заходи для виявлення й оцінки радіаційної, хімічної обстановки, організацію і здійснення дозиметричного і хімічного контролю, розробку типових режимів радіаційного захисту, забезпечення засобами індивідуального і колективного захисту, організацію і проведення спеціальної обробки.

Засоби індивідуального захисту поділяють на засоби індивідуального захисту органів дихання та засоби індивідуального захисту шкіри.

За принципом захисної дії засоби індивідуального захисту органів дихання поділяють на фільтруючі та ізолюючі. До засобів індивідуального захисту органів дихання фільтруючого типу відносять фільтруючі протигази, респіратори, ватно-марлеві пов'язки. Фільтруючі протигази призначені для захисту органів дихання, очей та обличчя від отруйних і радіоактивних речовин та бактеріальних засобів. Принцип дії фільтруючого протигаза ґрунтується на ізоляції органів дихання від забрудненого навколишнього середовища й очищення повітря, що вдихається, від токсичних аерозолів і парів у фільтруючо-поглинаючій системі. Респіратори використовують для захисту органів дихання від радіоактивного пилу (Р-2), від парів і газів на виробництві із СДОР (РПГ-67, РУ-60, РУ-60МУ). Ізолюючі засоби індивідуального захисту органів дихання призначені для захисту органів дихання, обличчя та очей від шкідливих речовин у повітрі в умовах ізоляції органів дихання від навколишнього середовища.

Засоби захисту шкіри призначені для захисту тіла людини в умовах зараження місцевості отруйними та радіоактивними речовинами та біологічними засобами, їх також використовують при дегазаційних, дезінфекційних і дезактиваційних роботах. До засобів захисту шкіри відносять загальновійськовий захисний комплект; легкий захисний костюм; інші засоби [21].

4.2 Розробка раціональної діяльності та створення сприятливих умов трудового колективу

Поняття «умови праці» охоплює усі аспекти умов трудової діяльності, усе те з чим працівник стикається у процесі праці. Працівник проводить на роботі значну частину свого життя, а тому має право працювати в умовах, які б давали змогу не тільки плідно працювати, але і зберігати власне здоров'я.

Напрями впливу умов праці на працівника:

- 1) на здоров'я та працездатність людини;
- 2) на ставлення до праці та задоволеність працею;
- 3) на ефективність праці та інші економічні показники;
- 4) на рівень життя і розвиток людини.

На формування умов праці впливають фактори, які поділяються на три групи.

Перша група – соціально-економічні фактори, дія яких обумовлює характер умов праці. Серед них виділяються підгрупи:

- 1) нормативно-правові (закони, норми, стандарти, а також форми адміністративного та громадського контролю за їх виконанням);
- 2) економічні (матеріальне та економічне стимулювання, моральне заохочення, система пільг та компенсацій за несприятливі умови праці);
- 3) соціально-психологічні (ставлення працівників до праці, психологічний клімат);
- 4) суспільно-політичні (форми руху працівників за створення сприятливих умов, винахідництво і раціоналізація).

Друга група – техніко-організаційні фактори, які впливають на формування умов праці на робочих місцях, дільницях, цехах. Серед них виділяються такі підгрупи: предмети праці та їх продукти (сировина, матеріали, готові вироби); технологічні процеси; засоби праці; інформація; організаційні форми виробництва, праці та управління.

Третя група – природні фактори, дія яких не лише обумовлюється особливостями природного середовища, а й висуває додаткові вимоги до устаткування, технології, організації виробництва та праці. Серед них виділяються такі підгрупи: географічні (кліматичні зони); біологічні (особливості рослинного та тваринного світу у сільському господарстві); геологічні (характер добування корисних копалин). Усі ці фактори впливають на формування умов праці одночасно і у нерозривній єдності, обумовлюючи поряд із іншими параметрами виробниче середовище.

Свій вплив на людину система факторів спричиняє опосередковано через

сукупність системи елементів, які безпосередньо визначають умови праці на робочих місцях. Виділяються такі елементи умов праці.

Санітарно-гігієнічні, що характеризують виробниче середовище, на яке впливають предмети та засоби праці, а також технологічні процеси (промисловий шум, вібрація, токсичні речовини, промисловий пил, температура повітря та інші). Усі вони кількісно оцінюються за допомогою методів санітарно-гігієнічних досліджень і нормуються шляхом установлення стандартів, санітарних норм і вимог.

Психофізіологічні елементи обумовлені змістом праці та її організацією (фізичне навантаження, інформаційне навантаження, нервово-психологічна напруга, монотонність трудового процесу тощо). Елементи цієї групи, за винятком фізичних зусиль і монотонності, не мають затверджених нормативів.

Естетичні елементи сприяють формуванню позитивних емоцій у працівника (художньо-конструктивне рішення робочого місця, освітлення, функціональна музика тощо). Кількісних оцінок елементи цієї групи не мають. Визначення естетичного рівня умов праці здійснюється за допомогою методів експертного оцінювання.

Соціально-психологічні елементи характеризують взаємовідносини у трудовому колективі, створюючи відповідний психологічний настрій працюючих (соціальний клімат). Вони не мають одиниць виміру, норм і стандартів. Але соціологічні дослідження у вигляді усного опитування, анкетування сприяють їх об'єктивному оцінюванню.

Технічні елементи визначаються рівнем механізації та автоматизації праці.

Забезпечення раціональної діяльності та створення необхідних умов трудової діяльності здійснюється за трьома напрямками:

- формування сприятливих умов праці, збагачення її змісту;
- поліпшення умов праці у зв'язку з наявністю несприятливих факторів чи зростаючими потребами суспільства, а за неможливості поліпшення умов праці, підтримання їх на досягнутому рівні;

– захист працівників від наявних та можливих небезпек та виробничих шкідливостей, тобто охорона праці.

Дія небезпечних чинників виробництва локалізується або посилюється залежно від рівня організації виробництва, організованості та дисципліни працівників, їхньої кваліфікації, санітарно-технічного та лікувально-профілактичного забезпечення, а також рівня профілактичної роботи з охорони праці.

ВИСНОВКИ

Фінансовий результат підприємства виступає одним із основних комплексних показників, від якого у великій мірі залежить прибутковість підприємства. Величина фінансових результатів значно впливає на можливість подальшого розвитку суб'єктів господарювання, тому їх дослідження відіграє надзвичайно важливу роль. У науковій літературі зустрічаються різноманітні тлумачення терміну «фінансовий результат».

Тернопільський радіозавод «Оріон» було засновано у березні 1982 року. Основна спеціалізація підприємства - це виробництво засобів радіозв'язку, а саме носивні, стаціонарні, возивні, приховано-носивні радіостанції, радіоретранслятори. Також товариством розширюється виробництво енергозберігаючих ламп.

Протягом 2020-2022 років спостерігалася позитивна динаміка показників чистого доходу від реалізації продукції підприємства, валового прибутку, прибутку від операційної діяльності та чистого фінансового результату (прибутку). Це говорить про наявність позитивних тенденцій зміни цих фінансових показників. Що стосується величини інших операційних доходів, то їх величина у 2021 році зменшилася порівняно з попереднім періодом, а у 2022 році зросла.

У результаті аналізування структури доходів АТ ТРЗ «Оріон» у 2021 році встановлено, що найбільшу частку в загальній їх сумі займав чистий дохід від реалізації продукції – майже 76%. Інші операційні доходи радіозаводу посідали друге місце за своєю вагомістю, на них припадало 24% доходів, а інші доходи займали третє місце з невеликою часткою.

На підприємстві у 2022 році спостерігалось значне зростання витрат операційної діяльності. Величина собівартості реалізованої продукції заводу у 2022 році порівняно з попереднім періодом також значно збільшилася - приблизно на 83%. Зростання витрат в також було характерне для

адміністративних витрат та витрат на збут, а сума інших операційних витрат підприємства при цьому зазнала значного скорочення. У структурі витрат підприємства в 2022 році простежувалося зростання частки собівартості продукції, що була реалізованою АТ ТРЗ «Оріон».

У 2022 році обсяг операційних витрат АТ ТРЗ «Оріон» суттєво порівняно з рівнем попереднього року. Така динаміка операційних витрат була зумовлена зростанням у звітному році фактично усіх їх видів. 2022 рік також відзначався значним зростанням показника чистого доходу від реалізації. Щодо значення собівартості реалізованої продукції, то при цьому у звітному році вона також збільшилася порівняно з попереднім періодом, а темпи її зростання були дещо нижчі, ніж чистого доходу, що є позитивним і зумовило зростання валового прибутку підприємства. На основі аналізування наведених показників робимо висновок щодо суттєвого покращення фактичних кінцевих фінансових результатів діяльності заводу у 2022 році, що виявилось у значному збільшенні його чистого прибутку. Показники рентабельності АТ ТРЗ «Оріон» у 2021 році знизилися порівняно з попереднім роком, а у 2022 році - значно зросли, що відбулося в основному під впливом різкого збільшення суми чистого прибутку підприємства.

Одним з перспективних напрямів покращення фінансових результатів діяльності АТ «ТРЗ «Оріон» вважаємо розвиток виробництво продукції інструментального виробництва. Для даних цілей пропонуємо підприємству придбати деякі нові види технологічного обладнання загальною вартістю 3857,0 тис. грн. Прогнозні річні поточні витрати АТ «ТРЗ «Оріон» на розширення виготовлення продукції інструментального виробництва підприємства будуть становити 7 млн. 90,0 тис. грн.

Від впровадження даного проєкту на АТ «ТРЗ «Оріон» очікується отримати фінансовий результат від операційної діяльності у сумі 1 млн. 986 тис. грн., а сума додаткового чистого прибутку становитиме при цьому 1 млн. 629 тис. грн. Розрахунок показників оцінки віддачі капітальних вкладень проєкту розширення виготовлення продукції інструментального виробництва АТ ТРЗ

«Оріон» показав, що чиста теперішня вартість даного проєкту становитиме 2911,3 тис. грн. що вище за нульове значення, тому даний проєкт заслуговує на прийняття. Індекс прибутковості перевищує одиницю, термін окупності простий - 1,87 роки, а дисконтований – 2,6 років. Отже, проєкт розширення виготовлення продукції інструментального виробництва АТ ТРЗ «Оріон» є економічно вигідним.

Для оптимізації вирішення інформаційних завдань управління діяльністю АТ ТРЗ «Оріон» пропонуємо удосконалити інформаційні технології, що використовуються підприємством. Зокрема, пропонуємо здійснити використання BricsCAD Lite - класичної універсальної САПР, що дасть змогу підприємству оптимально вирішувати завдання проектування у машинобудуванні. Загальна сума капітальних витрат на пропонований захід складатиме 236,4 тис. грн. Використання даного програмного забезпечення сприятиме скороченню часу проектування виробів, зростанню продуктивності праці працівників, повнішому задоволенню потреб споживача у якісній продукції і тим самим покращенню фінансових результатів діяльності підприємства. Як очікується, буде досягнуто річний приріст чистого прибутку у сумі 169,6 тис. грн. Чиста теперішня вартість проєкту -197,5 тис. грн., величина індексу прибутковості рівна 1,84 (перевищує 1). Термін окупності даного проєкту становить 10 місяців. Отже, ці показники говорять про економічну привабливість запропонованого проєкту удосконалення інформаційних технологій на АТ ТРЗ «Оріон».

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Онищенко В. Облік фінансових результатів підприємства. URL: <https://www.golovbukh.ua/article/7834-oblk-fnansovih-rezultati-pdprimstva>
2. Фінансовий результат: Вікіпедія. URL : https://uk.wikipedia.org/wiki/Фінансовий_результат
3. Патарідзе-Вишинська М. В. Визначення та облік фінансового результату: вітчизняний та зарубіжний досвід. *Економіка. Управління. Інновації. Серія: Економічні науки.* 2010. № 2. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/eui_2010_2_33.
4. Боюн В. Ю. Удосконалення управління фінансовими результатами діяльності сільськогосподарського підприємства: магістр. дипломна робота. Дніпро. 2021. 82 с. URL: <http://dspace.dsau.dp.ua/jspui/handle/123456789/5717>
5. Тимкован В. І. Управління фінансовими результатами діяльності підприємства / *Економіка, фінанси і управління в XXI столітті: аналіз тенденцій та перспективи розвитку: зб. тез міжнар.наук.-практ. конф. (21 березня, 2017 р., м. Київ).* К. : Фінансова рада України, 2017. Т. 1. С. 79-81.
6. Пігуль Н. Г. Управління прибутком підприємства. URL: https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream-download/123456789/56407/7/Pihul_Upravlinnia_prybutkom.pdf;jsessionid=E1D9AA03DC1D485323AA3B10BC76E2EE
7. Романова Т. В., Даровський Є. О. Чинники, що впливають на збільшення прибутку підприємств України в сучасних умовах. *Ефективна економіка.* 2015. № 4. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3976>
8. Янковий О.Г., Кошельок Г.В. Фактори формування прибутку підприємства. *Вісник соціально-економічних досліджень: зб. наук. пр. / ред. М. І. Зверяков.* Одеський держ. екон. ун-т. Одеса, 2011. Вип. 43 (3). С. 298-305. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vsed_2011_3_46.

9. Джеджула В. В., Єпіфанова І. Ю., Іванчик Т. В. Фактори впливу на формування прибутку підприємств. *Modern Economics*. 2019. № 14. С. 81-86.
10. Чорна Л.О. Прибуток як інтегральний показник господарської діяльності підприємства. *Ефективна економіка*. 2013. № 1. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1997&p=2>.
11. Мардус Н. Ю., Товт Ю. М. Особливості формування і використання прибутку підприємства. *Вісник Національного технічного університету «ХПІ»*. Серія : Технічний прогрес та ефективність виробництва. 2014. № 64. С. 16-19.
12. Фінансовий менеджмент : підручник / В.П. Мартиненко, Н.І. Климаш, К.В. Багацька, І.В. Дем'яненко та ін. За заг. ред. Т.А. Говорушко. Львів. «Магнолія 2006», 2014. 344с.
13. Джеджула В. В. Визначення резервів збільшення прибутку від енергозберігаючих заходів. *Економічний аналіз: зб. наук. праць*. 2012. Вип. 11. Ч. 2. С. 198-200.
14. Єпіфанова І. Ю., Гуменюк В. С. Фактори зростання прибутку підприємства. *Молодий вчений*. 2016. № 7. С. 46-49.
15. Єпіфанова І. Ю., Гуменюк В. С. Прибутковість підприємства: сучасні підходи до визначення сутності. *Економіка та суспільство*. 2016. Вип. 3. С. 189-192. URL : <http://economyandsociety.in.ua>.
16. Гладка Л. І., Домащенко М.О., Ковальова М.В. Управління прибутком в сучасних умовах. *Економіка і регіон: наук. вісник Полтавського національного технічного університету ім. Ю. Кондратюка*. 2012. № 1(32). С. 18-23.
17. Ратушна О. П. Факторний аналіз фінансових результатів / Зб. наук. пр. Київського національного економічного ун-ту ім. Вадима Гетьмана. Спец. вип., присвячено 35-річчю кафедри обліку, аналізу та аудиту в АПК. 2012. С. 246–251.
18. Янковий О. Г., Кошельок Г. В. Фактори формування прибутку підприємства. *Вісник соціально-економічних досліджень*. Вип. 3. С. 298-305. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vsed_2011_3_46
19. Єпіфанова І. Ю., Гуменюк В. С. Фактори зростання прибутку підприємства. *Молодий вчений*. 2016. № 7. С. 46-49.

20. Дробишева О.О., Рижков А.А. Управління фінансовими результатами діяльності промислового підприємства. Економічний вісник Запорізької державної інженерної академії. 2014. № 5. С. 188-196.

21. Захист населення в надзвичайних ситуаціях. URL: http://web.kpi.kharkov.ua/safetyofliving/wp-content/uploads/sites/171/2017/02/go_lekcija_3.pdf

22. Створення сприятливих умов праці на виробництві. URL: <https://www.kadrovik.ua/novyny/stvorennya-spryyatlyvyh-umov-praci-na-vyrobnyctvi>

ДОДАТКИ